

Sanna Kulmala

Ohjaajan työtapojen arviointi

Aikuisten kehitysvammaisten musiikkiryhmä

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (AMK)

Musiikin tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

09.05.2023

Tiivistelmä

Tekijä:	Sanna Kulmala
Otsikko:	Ohjaajan työtapojen arviointi. Aikuisten kehitysvammaisten musiikkiryhmä
Sivumäärä:	41 sivua + 4 liitettä
Aika:	24.04.2023
Tutkinto:	Musiikkipedagogi (AMK)
Tutkinto-ohjelma:	Musiikin tutkinto
Suuntautumisvaihtoehto:	Varhaisiän musiikkikasvatus ja taiteen soveltava käyttö
Ohjaaja:	Annu Tuovila, MuT
Arviointi:	Hanna-Maija Aarnio, MuM

Opinnäytetyössäni tutkin aikuisten kehitysvammaisten musiikkiryhmän ohjaamista. Minkälainen musiikillinen sisältö innostaa aikuisia kehitysvammaisia osallistumaan? Miten käytän varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja? Millaisia muita työmenetelmiä tarvitsen tukeakseni osallistumista? Kiinnostuin aiheesta aloittaessani musiikkiryhmän ohjaamistyön päivätoimintakeskuksessa. Tällöin syntyi tarve oppia, miten soveltan varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja aikuisten kehitysvammaisten musiikkiryhmätoiminnassa.

Tutkimusaineistonani on kahdeksan ohjaamaani videoitua aikuisten kehitysvammaisten musiikkiryhmäkertaa, heidän vastaavan ohjaajansa haastattelu sekä tuntimuistiinpanoni. Musiikkiryhmäkerrat toteutettiin kehitysvammaisten asumisyksikössä ja jokainen tunti kesti 45 minuuttia. Haastattelu kesti liki tunnin ja se videoitiin. Tein muistiinpanoja jokaisen tuntikerran jälkeen ohjaamisestani. Tutut laululeikit, toivelaulut sekä erilaisten soittimien kokeileminen innostivat eniten osallistumiseen. Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoista käytettiin eniten laulua, liikettä sekä soittoa toistojen kautta perussykkeessä, kuvatuena ja apuvälineiden avulla. Osallistumisen tukemiseksi ohjaaja tarvitsi muita työmenetelmiä kuten kommunikaatiomenetelmien osaamista, kuvionuottimenetelmän hallintaa sekä lähtökohdaksi positiivista pedagogiikkaa.

Opinnäytetyöstä voivat hyötyä ja sitä voi soveltaa muut musiikkikasvattajat, joilla on kehitysvammaisia ryhmässään.

Avainsanat: Osallistuminen, kehitysvamma, erityispedagogiikka, positiivinen psykologia, musiikkipedagogi, musiikkikasvatus, varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat, ohjaus, kommunikaatio.

Abstract

Author:	Sanna Kulmala
Title:	Music Group for Adults with Developmental Disabilities: Best Working Methods for Group Instructors
Number of Pages:	41 pages + 4 appendices
Date:	24.04.2023
Degree:	Bachelor of Music Pedagogy
Degree Programme:	Music
Specialisation option:	Early Childhood Music Education and Community Music
Supervisor:	Annu Tuovila, DMus
Examiner:	Hanna-Maija Aarnio, MMus

In my thesis, I examined the instruction of a music group for adults with intellectual disabilities. What kind of musical content inspires adults with intellectual disabilities to participate? How do I use the elements of music practice in early childhood music education in such a group? What other working methods do I need to support participation? I became interested in the topic when I started directing a music group at a day activity center.

My research material consists of eight videorecorded music group sessions with adults with intellectual disabilities, an interview with their own instructor, and my lesson notes. The music group sessions were held in a residence for people with intellectual disabilities, and the duration of each class was about an hour. I conducted the 60-minute interview via Zoom and it was recorded.

Most students were inspired to participate when we did familiar song games and sang songs they have requested, as well as when all group members had the opportunity to try different instruments. The most frequently used elements of music practice in early childhood music education included singing, movement and playing through repetitions in the basic rhythm, with the help of image support and aids. In order to support participation, the instructor needed other working methods, such as knowledge of communication methods, mastery of the Figurenotes method, and positive pedagogy. The thesis can be useful and can be applied by other music educators who have students with intellectual disabilities in their group.

Keywords: Participation, intellectual disability, special pedagogy, positive psychology, music pedagogue, music education, elements of music practice in early childhood music education, guidance, communication.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Aikuisten kehitysvammaisten musiikkiryhmätoiminnan lähtökohdat	2
2.1	Osallistuminen toimintaan	3
2.2	Kehitysvamma	4
2.3	Aikuinen ja kehitysvamma	4
2.4	Kehitysvammaisen ymmärryksen taso	5
2.5	Kehitysvamma ja oppiminen	7
3	Aikuisten kehitysvammaisten musiikkiryhmä ja työtavat	8
3.1	Laulaminen	10
3.2	Liike	11
3.3	Kuuntelu	12
3.4	Soittaminen	12
3.5	Taideintegraatio	13
4	Musiikkipedagogin työmenetelmät kehitysvammaisten parissa	14
4.1	Kommunikaatiota tukevat menetelmät	15
4.2	Selkokieli	16
4.3	Kuvionuottimenetelmä	17
4.4	Muut soiton apuvälineet	17
5	Musiikkiryhmän toteutus	18
5.1	Onnistumisen kokemus perussykkeessä	19
5.2	Toiston tärkeys	20
5.3	Soivien soittimien äärellä	21
5.4	Esitystä kohti	23
5.5	Valmiina esiintymään?	24
5.6	Ukulelet kaikille!	25
5.7	Maalipensselit ja voimistelunauhat	27
5.8	Toivelaulut	28
6	Opinnäytetyön tulokset	29
6.1	Osallistujien palaute ryhmästä	30
6.2	Asumisyksikön vastaavan palaute ryhmästä	31

6.3 Omat havaintoni videotallenteista	33
Pohdinta	36
Lähteet	39
LIITTEET	42
Liite 1. Metropolian tutkimuksen suostumuksen lomake asumisyksikköä varten	42
Liite 2. Metropolian tutkimuksen suostumuslomake haastattelua varten	45
Liite 3. Haastattelun teemat	48
Liite 4. Musiikkiryhmän laulut	49

1 Johdanto

Idea opinnäytetyöhöni lähti aikuisten kehitysvammaisten musiikkiryhmän ohjaisesta päivätoimintayksikössä. Kohtasin siellä tilanteita, joissa pohdin, miten ja millä keinoin opetan uusia lauluja tai soiton alkeita kehitysvammaiselle aikuiselle. Jokaisen musiikkiryhmäkerran jälkeen arvioin ohjaamistani ja halusin oppia lisää. Samalla havainnoin, että kehitysvammaisen oppii ja sisäistää musiikillisia asioita, kun hänellä on siihen riittävästi aikaa.

Ohjatessani musiikkiryhmää päivätoimintayksikössä huomasin, etten saanut kaikkia ryhmäläisiä osallistumaan toimintaan. Jäin pohtimaan, miten minun täytyisi kehittyä ohjaajana, jotta kaikki innostuisivat osallistumaan. Varhaisiän musiikkikasvatuksen koulutuksessani opin uusia työtapoja ja pohdin, voisiko niitä soveltaa kehitysvammaisten aikuisten musiikkiryhmän ohjauksessa ja lisäksi vätkö ne osallistumista. Päädyin tutkimaan opinnäytetyössäni, miten käytän varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja aikuisten kehitysvammaisten musiikkiryhmätoiminnassa. Tarvetta oli myös selvittää millaisia muita työmenetelmiä minulla tulisi olla tämän kohderyhmän musiikkiryhmää ohjatessa. Tutkin näitä asioita osallistumisen näkökulmasta. Tarkoitukseni oli saada vastauksia kysymyksiin, minkälainen musiikillinen sisältö innostaa aikuisia kehitysvammaisia osallistumaan sekä miten käytän varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja. Millaisia muita työmenetelmiä tarvitsen tukeakseni osallistumista toimintaan?

Opinnäytetyötäni varten perustin yksityiseen asumisyksikköön aikuisten kehitysvammaisten musiikkiryhmän. Pidin tätä musiikkiryhmää kahdeksan kertaa, johon kuului ryhmäläisten esitys heidän omissa juhlissaan. Jokainen musiikkiryhmäkerta videoitiin, esitys mukaan lukien. Lisäksi haastattelin asumisyksikön vastaavaa ohjaajaa jälkepäin. Näin sain kuulla ryhmäläisten palautetta musiikkiryhmän sisällöstä sekä ohjaajan työmenetelmistä. Tutkimusaineistoni koostuu vide-

oiduista musiikkiryhmäkerroista, tallennetusta haastattelusta sekä omista tunti-muistiinpanoistani. Havainnoin videoituja musiikkiryhmäkertoja osallistumisen näkökulmasta.

Opinnäytetyön alku painottuu tietoon kehitysvammaisuudesta, varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoista sekä musiikkipedagogin muista työmenetelmistä. Näistä kerron luvuissa 2, 3 ja 4. Samalla kuvaan musiikkiryhmäni suunnitteluprosessia ja tavoitteita. Toiminnan sisältöä avaan luvussa 5. Siinä olen kuvannut jokaisen musiikkiryhmäkerran ydinsisällön. Tulosluvussa 6 kerron haastattelun sisällöstä sekä videolta tehdyistä havainnoistani.

2 Aikuisten kehitysvammaisten musiikkiryhmätoiminnan lähtökohdat

Opinnäytetyön musiikkiryhmässä on kyse oppijoista, jotka tarvitsevat erityistä tukea, koska heillä on erityispiirteensä kehitysvamma. Toimin täten myös erityismusiikkikasvattajan roolissa. Kaikkonen ja Laes (2011, s. 10–11) kirjoittavat erityismusiikkikasvatuksessa olevan samat pedagogiset lähtökohdat, tavoitteet ja menetelmät kuin yleisessäkin musiikkikasvatuksessa. Erityismusiikkikasvatus on kuitenkin itsenäinen musiikkikasvatuksen osa-alue, jossa otetaan enemmän huomioon yksilön tarpeet opetuksen suunnittelussa. Erityismusiikkikasvatuksen päämääränä on tarjota tavoitteellista musiikinopetusta riippumatta oppilaan haasteista, jotka liittyvät fyysisiin tai kognitiivisiin kykyihin tai oppimisen tai ymmärtämisen vaikeuksiin. (Kaikkonen & Laes, 2011, s. 10–11.)

Kaikkonen (2009, s. 205) kirjoittaa artikkelissaan musiikkikasvattajan mahdollisuuksista tarjota musiikin opetusta myös kehitysvammaisille henkilöille. Haasteeksi tässä muodostuu oppijan kohtaaminen ja käytännön opetuksen toteuttaminen. Tämän voi kääntää oman opettajuuden syventymiseksi ja tiedon kehittämiseksi. (Kaikkonen, 2009, s. 205.)

Opinnäytetyöni idea lähti juuri tästä opettajuuteni kehittämisen tarpeesta. Olen työskennellyt neljä vuotta aikuisille suunnatussa päiväaikaisessa toimintayksikössä kehitysvammaisten parissa, ennen musiikkipedagogiopintojani ja sen aikana. Minulla oli siis kehitysvammaisten ohjaustyöstä kokemusta jo ennen kuin perustin opinnäytetyöhöni liittyvän musiikkiryhmän. Minulla oli myös varhaisiän musiikinopettajan työstä kokemusta kaksi vuotta. Halusin tältä perustalta pohtia, minkälainen sisältö innostaa aikuista kehitysvammaista osallistumaan sekä miten varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja käytetään kehitysvammaisten musiikkitoiminnassa.

Ennen syventymistä varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoihin, musiikkiryhmän tavoitteisiin tai ohjaajan työmenetelmiin, on syytä määritellä, mitä käsite osallistuminen tarkoittaa. Lisäksi on määriteltävä, mitä kehitysvammaisuus sekä aikuinen kehitysvammainen tarkoittavat.

2.1 Osallistuminen toimintaan

Opinnäytetyössäni tutkin musiikkiryhmätoiminnan sisältöä ja työtapoja osallistumisen näkökulmasta. Leppäniemen ja Hepolan (2019, s. 133) mukaan käsite osallistuminen on moniulotteinen ilmiö ja sen käsitettä tutkivilla ei ole yhteisymmärrystä siitä, mitä sillä tarkoitetaan. Yhteiseen ymmärrykseen on kuitenkin päästy siitä, että osallistumisessa on kyse vuorovaikutustilanteesta, jossa on toimija eli asiakas ja osallistumisen kohde eli palvelu. Osallistumisen tutkimisen lähestymistavoissa on yhteisiä piirteitä, ja tutkijat ajattelevat osallistumisen ilmevän käyttäytymisenä sekä psykologisena tilana. (Leppäniemi & Hepola, 2019, s. 133–135.)

Nivala ja Ryyänen (2013, s. 32–33) määrittelevät osallistumisen ihmisen toiminnalliseksi läsnäoloksi, jossa toiminnalla on tavoite ja muoto. Toiminta on osallistavaa ja siinä tarjotaan sellaisia osallistumisen mahdollisuuksia, jotka lisäävät ja kehittävät osallistumisen valmiutta ja halua. Tällaiseen toimintaan osallistuminen tukee ihmisen kasvua sekä siitä voi saada tiedollisia ja taidollisia

valmiuksia. Tärkeää on kokemus johonkin kuulumisesta, kokemus omasta arvokkuudesta sekä kokemus toimintakyvystä- ja valmiuksistaan. Nämä kehittävät myös henkilön itsetuntoa. (Nivala & Ryyänen, 2013, s. 32–33).

2.2 Kehitysvamma

Ikonen (1999, s. 85) määrittelee kehitysvammaisuuden tarkoittavan tämänhetkisen toimintakyvyn huomattavaa rajoitusta. Ikonen toteaa kehitysvammaiselle olevan ominaista keskimääräistä heikompi älyllinen toimintakyky ja sen lisäksi kehitysvammaisella on rajoituksia kahdessa tai useammassa seuraavista osa-alueista: kommunikaatio, itsestä huolehtiminen, kotona asuminen, sosiaaliset taidot, yhteisössä toimiminen, itsehallinta, terveys ja turvallisuus, oppimiskyky, vapaa-aika sekä työ. (Ikonen, 1999, s. 85.)

Kaskin, Mannisen ja Pihkon (2012, s. 16–27) mukaan kehitysvammaisuuden alkamiselle ei voida suoraan asettaa rajaa. Tavallisimmin kehitysvammaisuudesta alkavat epäilyt ensimmäisten ikävuosien aikana. Tietyt kromosomipoikkeavuudet, periytyvät sairaudet tai hermoston kehityshäiriöt voidaan todeta jo raskausaikana. (Kaski, Manninen & Pihko, 2012, s. 16–27.)

Ikonen (1999, s. 97) toteaa kaikille kehitysvammaisille olevan yhteistä vammaisuuden asteesta riippumatta se, että ympäröivästä maailmasta muodostuu yksinkertaisempi. Se, miten maailma ja ympäröivä todellisuus ymmärretään, ilmenee eriasteisena. (Ikonen, 1999, s. 97.)

2.3 Aikuinen ja kehitysvamma

Malmin, Materon, Repon ja Talvelan mukaan (2004, s. 400) aikuisuus määritellään siten, että henkilöllä on mahdollisuus itsenäistyä ja hänellä on itsemääräämisoikeus. Aikuinen ihminen voi päättää omista asioistaan, mutta vastaavasti ottaa vastuun tekemisistään. Kehitysvammaisten aikuistumisprosessi on keskimääräistä hitaampi kuin muiden nuorten, koska fyysinen tai kehityksellinen vamma asettaa haasteita aikuisuuteen. (Malm, Matero, Repo & Talvela, 2004,

s. 400.) Kaskin ym. (2009, s. 222–223) mukaan kehitysvammainen aikuinen tarvitsee muiden ihmisten apua käytännön asioissa sekä tukea mielen hyvinvointiin. Aikuisuuden tukemisen lähtökohtana toimii ikätason mukainen elämän malli ja itsenäisyyden tukemisen ympäristönä arki. Aikuinen kehitysvammainen voi tavallisessa arjen elämässä tehdä valintoja, harjoitella vuorovaikutusta ja osallistua. Tavallisimpia arjen yhteisössä toimimisen paikkoja ovat asuminen, työ tai muu päivittäinen toiminta sekä vapaa-ajanviettomahdollisuudet. (Kaski ym., 2009, s. 222–223.)

Musiikkiryhmään osallistuminen oli musiikkiryhmäni aikuisille kehitysvammaisille vapaa-ajan harrastus, jossa oli mahdollisuus harjoitella vuorovaikutusta ja osallistumista. Ennen musiikkiryhmän aloitusta tiesin, että siihen tulee osallistumaan lievästi ja keskivaikeasti kehitysvammaisia aikuisia. Lievästi ja keskivaikeasti kehitysvammaisten ymmärryksen tasot eroavat toisistaan. Mitä enemmän tiesin henkilön kyvystä ymmärtää ja kokea maailmaa, sen paremmin varmistuin siitä, että suunnittelemani sisältö oli ymmärrettävää kummallekin kehitysvamman asteelle. Tämän vuoksi avaan seuraavaksi Gunnar Kylénin (Ikonen 1999) kehittämää kehitysvammaisen ymmärryksen tasokuvausta.

2.4 Kehitysvammaisen ymmärryksen taso

Kylén (Ikonen, 1999, s. 96–97) on kehittänyt Piagetin kehitysteorian pohjalta oman tasokuvauksen, jonka tarkoituksena on auttaa ymmärtämään kehitysvammaisen ihmisen kehitystä. Kylén on jakanut kehitysvammaisen ymmärryksen koskien ympäristöä sekä todellisuutta A- B- ja C-tasoihin. A-taso kuvaa vaikeasti kehitysvammaisen ymmärryksen tasoa. B-taso kuvaa keskivaikeasti kehitysvammaisen ymmärryksen tasoa ja C-taso lievästi kehitysvammaisen ymmärryksen tasoa. (Ikonen, 1999, s. 96–97.) Avaan B- ja C-tason ymmärryksen kuvausta seuraavaksi, koska musiikkiryhmässäni oli lievästi ja keskivaikeasti kehitysvammaisia osallistujia tämän tasokuvauksen mukaisesti.

Kylén (Ikonen, 1999, s. 100) kuvaa B-tason vastaavan Piaget'n kehitysteorian esioperationaalista vaihetta. Kylénin (Ikonen, 1999, s. 100) mukaan B-tasolla ajatteleva ja toimiva kehitysvammainen henkilö pystyy ymmärtämään enemmän puhetta sekä oppii myös itse puhumaan. Suurin osa keskivaikeasti kehitysvammaisista on tällä tasolla. B-tasolla oleva kehitysvammainen ymmärtää kuvan merkityksen. Lisäksi hän ymmärtää sen, että kuva voi edustaa jotakin poissaolevaa todellista esinettä. (Ikonen, 1999, s. 100.) Esimerkiksi kuva autosta voi tarkoittaa pihalla olevaa autoa, jota ei nyt näy. B-tason ymmärryksen omaava henkilö käsittää lähiympäristönsä kokonaisuutena ja pystyy suuntavihjeiden avulla kulkea esimerkiksi toimintakeskuksesta kotiinsa. Kylénin (Ikonen, 1999, s. 100) mukaan henkilö pystyy kuvittelemaan useampia tapahtumia peräkkäin ajan perspektiivissä, esimerkiksi eilen ja huomenna. Henkilö pystyy erottamaan esineryhmiä, esimerkiksi soittimet ja kirjat. Esineryhmien tunnistus rajoittuu kuitenkin vain omien arkisten kokemusten piiriin. Henkilö on edelleen hyvin riippuvainen aistein havaittavasta todellisuudesta ja hänen on vaikea kuvitella tai ymmärtää omassa mielessään tämän todellisuuden muutoksia. (Ikonen, 1999, s. 100.)

Kylén (Ikonen, 1999, s. 101) kuvaa C-tason vastaavan Piaget'n konkreettisten operaatioiden vaihetta. Tällä ymmärryksen tasolla toimivalla henkilöllä on kyky jäsentää todellisuuttaan ajattelun varassa. Tällöin todellisuuden ajatteluun ei tarvita omakohtaista konkreettista kokemusta vaan henkilö pystyy ymmärtämään, että on olemassa ihmisiä, joita hän ei ole nähnyt, tai paikkoja, jossa hän ei ole käynyt tai ruokia, joita hän ei ole maistanut. Kylénin mukaan (Ikonen, 1999, s.101) henkilö pystyy ymmärtämään myös muutoksia ja asioita uudesta näkökulmasta sekä muiden ihmisten kannalta. Henkilö ymmärtää, että on olemassa tulevaisuus sekä henkilön aika- ja tilakäsitys ovat yleisemmällä tasolla. Henkilö pystyy luokittelemaan asioita ja muodostamaan käsitteitä ja ymmärtämään yksinkertaista symbolikieltä, mikä mahdollistaa lukemisen ja kirjoittamisen sekä laskutehtävien oppimisen. (Ikonen, 1999, s. 101.)

Musiikkiryhmän sisällön suunnittelussa ja tunnin etenemisessä tuli ottaa huomioon erilaiset kommunikointikeinot ymmärryksen tueksi. Käytin erilaisia kommunikointimenetelmiä vahvistamaan ymmärrystä siitä, mitä kulloinkin tapahtuu. Käytin esimerkiksi kuvakortteja ja esineitä tunnin teemaan liittyen sekä kuvallista tarinaa tunnin kaarena. Tein uusien laulujen sanoista kuvat ja tämä vaikutti helpottavan laulun sanojen ymmärtämistä sekä opettelua. Kuvat ja esineet kertoivat osan siitä, mitä B-tason ymmärryksen omaavat keskivaikeasti kehitysvammaiset eivät kyenneet kuvittelemaan. Krokforsin (2017, s. 163) mukaan kuvat tai esineet voivat toimia myös laulun opetteluun lähtökohtana. Lauluun voi tehdä valmiin kuvan, joka kertoo laulun sisällöstä. Esineet tai lelut voivat myös selkeyttää laulun sisältöä ja siinä esiintyviä käsitteitä ja asioita. (Krokfors, 2017, s. 163.)

Tuntien sisällön ymmärrettävyyden lisäksi oli tarpeellista tietää kehitysvammaisen oppimisen kyvystä. Sen taustatiedon pohjalta pystyy pohtimaan, minkälaisia työmenetelmiä sekä musiikillisia tavoitteita valitsee ryhmätoimintaan.

2.5 Kehitysvamma ja oppiminen

Ikosen (1999, s. 86) mukaan kehitysvammaisen henkilö omaa rajoittuneet tiedon prosessointi- ja varastointiedellytykset ja hän oppii muita hitaammin asioita (Ikosen 1999, s. 86). Kaski ym. (2012, s. 154–156) toteavat, että kehitysvammaisen lapsi, mutta myös aikuinen pystyy oppimaan päivittäisissä tilanteissa, kun siihen kannustetaan. Motivaatio toimintaa kohtaan on tärkeää sekä tunne siitä, että toiminta on kannustavaa. (Kaski ym., 2012, s. 154–156.) Ikonen (1999, s. 102–103) kertoo kehitysvammaisille tehdyistä tutkimuksista, joiden perusteella on havaittu, että epäonnistuminen yleistyy joissain oppimistilanteissa ja oppimisympäristö on tässä isossa roolissa. Kehitysvammaiset oppivat epäonnistumisten myötä oppimisen sijasta oppimattomuuteen. Mikäli mikään toiminta ei johda minkäänlaiseen tulokseen, kehitysvammaisen lakkaa olemasta aktiivinen ja aloitekyvyttömyys lisääntyy. Mikäli oppilaalla on takana sarja epäonnistumisia, saattaa oppija itsekkin luovuttaa ja menettää uskonsa kykyihinsä ja tällöin myös kasvattajan näkemys oppijan oppimisvalmiuksista voi muuttua siihen

suuntaan, ettei oppimista tule tapahtumaan. (Ikonen, 1999, s. 102–103.) Pidin tärkeänä sitä, että heti ensimmäisellä musiikkiryhmäkerralla jokainen voisi kokea onnistumisen tunnetta. Olen käyttänyt aiemmin opetuksen lähtökohtana positiivista pedagogiikkaa opettaessani lapsia ja ajattelin sen toimivan myös kehitysvammaisten aikuisten kanssa. Trogenin (2020, s. 26, s. 43–45) mukaan positiivista pedagogiikkaa kutsutaan myös vahvuuskasvatukseksi. Vuorovaikutuksen keskiössä ovat osallisuus, myönteiset tunteet sekä vahvuudet. Keskeisenä asiana on myös tapa, miten toimimme vuorovaikutuksessa. (Trogen, 2020, s. 26, s. 43–45.) Leskisenojan mukaan (2017, s. 188–190) positiivista pedagogiikkaa käyttävällä opettajalla on usko oppilaan kykyyn oppia ja kehittyä, ja hän ohjaa oppilaan vahvuuksien äärelle sekä tarjoaa oppilaalle sellaiset olosuhteet, jossa niitä voi harjoituttaa. (Leskisenoja, 2017, s. 188–190.) Kaikkonen (2009, s. 205–206) pitää onnistumisen kokemuksia tärkeänä, koska ne motivoivat ja sitouttavat toimintaan ja harjoitteluun. Tämän sitoutumisen kautta tapahtuu oppimista ja se lisää taas motivaatiota opittavaa asiaa kohtaan. Tästä syntyy oppimisen myönteinen kehä. Oppimisen kannalta on keskeistä, onnistutaanko herättämään oppilaan kiinnostus ja motivaatio musiikin opiskelua kohtaan. (Kaikkonen, 2009, s. 205–206.)

3 Aikuisten kehitysvammaisten musiikkiryhmä ja työtavat

Opinnäytetyöni musiikkiryhmässä käytin oppimiani varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja ja kokeilin, miten ne innostavat toimintaan osallistumisessa. Yhtenä tutkimuskysymyksistäni olikin, minkälainen musiikillinen sisältö innostaa osallistumaan toimintaan. Tarkoitukseni oli myös huomioida opinnäytetyön musiikkiryhmässä varhaisiän musiikinopetukselle asetettuja tavoitteita.

Opetushallituksen (2023) varhaisiän musiikinopetuksen tavoitteiden määrittelyssä puhutaan leikinomaisuudesta sekä siitä kuinka leikinomaisen toiminnan kautta hyödynnetään oppimisen moniaistisuutta sekä muiden taiteenalojen

mahdollisuuksia. Määrittelyssä todetaan leikinomaisen toiminnan edistävän lapsen oppimisvalmiuksia sekä ryhmässä toimimisen taitoja. (Opetushallitus, 2023.) Musiikkiryhmäkokeilussani käytin laululeikkejä ja äänikortteja leikinomaisena toimintana.

Ennen musiikkiryhmäkokeilua laadin työkokemukseni ja tiedon pohjalta kolme musiikillista tavoitetta ryhmälle. Yhtenä tavoitteena oli tutustua perussykkeeseen sekä harjoitella soittamaan yhtä aikaa perussykkeessä. Yhteissoittamisessa tavoittelin rikasta sointiväriä. Soittimina meillä oli djembe-rumpujen ja marakassien lisäksi ksylofonipaloja ja kellopelejä.

Toisena tavoitteena oli yhdessä laulaminen yhteisessä sykkeessä sekä uusien laulujen opetteleminen. Ajattelin kolmen uuden laulun harjoittamisen olevan hyvä määrä. Loput lauluista olisivat tuttuja lasten- tai kansanlauluja ja nopeasti omaksuttavia laululeikkejä. Kolmanneksi tavoitteeksi muodostui musiikkiryhmäläisten ja asumisyksikön ohjaajien oma toive. He halusivat esittää lauluja yhteisessä asumisyksikön ja omaisten elöjuhlassa.

Kohderyhmälle sopivan ja innostavan musiikillisen tavoitteen ja sisällön luomisen jälkeen oli pohdittavana, miten varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja käytetään tavoitteiden saavuttamiseksi. Seuraavaksi avaan lisää varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja ja kerron jokaisen työtavan kohdalla, miten olin suunnitellut sitä käytettävän.

Mansikkakorpi (2009, s. 10–12) toteaa varhaisiän musiikkikasvatuksen keskeisen sisällön muodostuvan rytmistä, muodosta, harmoniasta, melodiasta, dynamiikasta sekä sointiväristä. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa käytettävät musiikilliset työtavat ovat: laulaminen, liike, kuuntelu, soittaminen ja muu luova ilmaisu eli taideintegraatio. (Mansikkakorpi, 2009, s. 10–12.)

3.1 Laulaminen

Krokfors (2017, s. 144–150) kertoo laulamisen taidon kehittyvän, mikäli siihen on motivaatiota, omaa kiinnostusta sekä halua oppia. Aikuisen lauluäänen liikkumala on noin yksi ja puoli oktaavia ja koulutetulla laulajalla kaksi oktaavia. (Krokfors, 2017, s. 144–150.) Krokfors kertoo myös siitä, kuinka tärkeää on löytää yhteinen sopiva sävellaji, jotta ryhmässä laulamisesta muodostuisi kaikille miellyttävä kokemus (Krokfors, 2017, s. 160).

Musiikkiryhmäkokeilun lauluohjelmisto muodostui osittain kehitysvammaisten henkilöiden omista toivekappaleista. Selvitin niitä ensimmäisellä musiikkiryhmäkerralla. Ajattelin tämän lisäävän motivaatiota laulujen opettelua kohtaan. Lisäksi kuuntelin ensimmäisen musiikkiryhmäkerran jälkeen ryhmäläisten ääntä videolta. Sen pohjalta transponoin seuraavan musiikkiryhmäkerran laulut oletettavasti sopivaan äänialaan. Ajattelin tämän madaltavan laulamisen kynnystä.

Krokforsin (2017, s. 160–161) mukaan laulun opettelu lähtökohtana voi toimia lauluun liittyvä liike ja leikki sekä sanojen ja melodian opettelu erikseen. Laulun tempon tulee näyttäytyä ohjaajassa laulua samanaikaisesti lauletaessa. Laulun voi oppia matkimalla opettajaa sekä laulun sanoja voi opetella myös huulten liikeitä seuraamalla. Säestyssoittimen tehtävänä on yhteisen sävellajin ja laulun tempon kannattelu. (Krokfors, 2017, s. 160–161.)

Tutustuimme osaan lauluista liikkeen kautta. A-osassa teimme yhtä liikettä ja B-osassa toista liikettä. Näin tekemällä tutustuimme samalla laulun muotokieleen. Suunnittelin, että taputamme reisiin laulun perussykettä samalla kuin lausumme laulun sanoja fraasi kerrallaan. Mikäli tämä ei onnistuisi yhtäaikaisesti, voisimme tehdä niin, että minä laulan ja ryhmäläiset taputtavat reisiin perussykettä. Mikäli taputtaminen ei olisi fyysisten rajoitteiden takia mahdollista, omalla päällä voisi myös nyökkäillä perussykkeessä. Tämän jälkeen opettelisimme laulun melodian fraasi kerrallaan. Pitäisin perussykettä yllä oman säestyssoittimeni avulla sekä nyökyttelemällä samalla päätä tai polkemalla jalkaa maahan.

Hammel ja Hourigan (2011, s. 83–90) korostavat kirjassaan oppimisympäristön mukauttamista. Oppimisympäristöä tulee mukauttaa kehitysvammaiselle henkilölle soveltuvaksi. Opittavaa asiaa voidaan toistaa useampaan kertaan ja uutta opittavaa asiaa käsitellä näköaistin, kuuloaistin lisäksi toiminnan kautta. Rytmisiä ja laulua voidaan eriyttää omaksi opeteltavaksi kokonaisuudeksi. (Hammel & Hourigan, 2011, s. 83–90.)

Krokfors (2017, s. 161) mainitsee myös kaikumenetelmän soveltuvan laulun opetteluun. Siinä esilaulaja laulaa säkeen ja muut toistavat sen. Laulua lorutellaan ennen laulamista, ja tämä voi toimia rohkaisuna äänenkäytössä. Tällä tavoin voidaan aloittaa laulun opetteleminen ja tehostaa sitä erilaisilla liikkeillä sekä äänenkäytöllä. (Krokfors, 2017, s. 161.)

3.2 Liike

Kaski ym. (2012, s. 16–27, s. 182) toteavat, kuinka oman kehon hahmotus luo pohjan motorisille taidoille. Kehitysvammaisilla on usein haasteita oman kehon tunnistamisessa sekä liikunnallisissa perustaidoissa, kuten pään, ylävartalon hallinnan, kääntymisen ja muun karkeamotoriikan kohdalla. (Kaski ym., 2012, s. 16–27, s. 182.) Musiikin tehtävänä on tukea liikettä ja helpottaa sen suorittamista. Liikuntaa voi harjoittaa rytmin, lorun, hokeman tai musiikin mukaan. Musiikkiliikunnan kautta on mahdollisuus kokea musiikkia ja itsensä ilmaisua kokonaisvaltaisesti, tarvittaessa toisen henkilön avustamana. (Kaski ym., 2012, s. 16–27, s. 184.) Seppänen, Tarvonen ja Lindeberg-Piiroinen (2017, s. 273) kirjoittavat musiikkiliikunnan olevan musiikkikasvatuksen tärkeä osa-alue, koska kehollisuus mahdollistaa syvemmän oppimiskokemuksen. Musiikkiliikunnassa yhdistyvät esimerkiksi liikunta ja kuuntelu. (Seppänen, Tarvonen & Lindeberg-Piiroinen, 2017, s. 273.)

Minulla ei ollut etukäteen tietoa, oliko musiikkiryhmässä liikuntarajoitteisia kehitysvammaisia. Suunnittelin, että käytän musiikkiliikuntaa siten, että teemme kaikki harjoitteet istuen. Näin kaikki pystyivät osallistumaan jollain tapaa siihen.

Tarvittaessa autoin liikkeen tekemisessä. Suunnittelin käyttäväni musiikkiryhmässä laululeikkejä, joissa piti tehdä erilaisia liikkeitä. Lisäksi käytin kahta kappaletta, joissa taputusliikkeen tuli osua tiettyyn rytmiin.

3.3 Kuuntelu

Lindeberg-Piironen & Alho (2017, s. 183–184) kirjoittavat, kuinka musiikinopetuksessa voidaan käyttää kuuntelua työtapana, ja tällöin puhutaankin musiikin aktiivisesta kuuntelusta. Tätä aktiivista musiikin kuuntelua voisi verrata siihen, että katsoo taidenäyttelyssä taideteosta tietoisesti tarkastellen. (Lindeberg-Piironen & Alho, 2017, s. 183–184.) Uusien laulujen opettelu kohdalla suunnittelin, että tutustumme lauluun kokonaisuutena kuuntelemalla sen ensin nauhalta.

3.4 Soittaminen

Seppäsen ym. (2017, s. 213–218) mukaan soittimilla voidaan etsiä yhteistä sykettä, tehdä rytmejä, säestysostinatoja tai melodioita. Toimintamuotoina soittamisessa voidaan käyttää musiikkileikkejä, soivia satuja, äänipartituureja, aktiivista musiikin kuuntelua tai pieniä rytmi- ja soittoharjoitteita. Soittaminen on musisointia yksin ja yhdessä ja sen ytimessä on kehollisuus. (Seppänen ym., 2017, s. 213–218.)

Suunnittelin, että harjoittelisimme musiikkiryhmässä yhteisen sykkeen löytämistä ensin taputtamalla perussykettä reisiin, tutun laulun tahtiin. Tämän jälkeen siirtäisimme saman perussykkeen soittimiin. Suunnittelin käyttäväni soittamisessa samoja kappaleita mitä käytin liiketyötavassa, jolloin kappale olisi jo tutumpi. Mikäli yhteinen perussyke löytyisi helposti, suunnittelin tekeväni yksinkertaisia rytmiharjoituksia. Kappaleen tietyssä kohtaa tulisi soittaa kolme kertaa neljäsosia peräkkäin ja muussa kohtaa soitto lakkaisi.

Seppänen, Lindeberg-Piironen & Tarvonen (2017, s. 213–218) toteavat artikkelissaan, että soittoharjoitusten sisältöä ohjaavat kokemus soittamisesta sekä

soittajien musiikillinen valmius. Soittamisen tulisi tuoda soittajalle aina iloa. Pedagogin tärkeänä tehtävänä on luoda turvallinen, kannustava ilmapiiri, jossa lähdetään musiikilliseen kokeiluun leikin kautta. (Seppänen, Lindeberg-Piironen & Tarvonen, 2017, s. 213–218.) Kaikkonen (2013, s. 32–33) pitää tärkeänä, että taidoiltaan ja toimintakyvyiltään erilaisille henkilöille tulee antaa oma merkityksellinen tehtävä esimerkiksi musiikin sovituksellisilla ratkaisuilla. Tässä korostuu opettajan oma musiikillinen ja pedagoginen osaaminen. (Kaikkonen, 2013, s. 32–33.)

Suunnittelin, että soitamme perussykettä ensin djembe-rummuilla ja marakasseilla. Sen jälkeen tutustuisimme melodiasoittimiin ja soittaisimme niitä perussykkeessä. Näin opettelisimme yhteissoittoa. Lopulta käyttäisimme yhteissoitossa näitä kaikkia soittimia. Tarkoituksenani oli tehdä jokaiselle soittimelle oma stemma tutusta kappaleesta. Jokaisella ryhmäläisellä olisi oma tärkeä tehtävä ja rooli yhteissoitossa.

3.5 Taideintegraatio

Mansikkakorpi (2009, s. 14–17) toteaa varhaisiän musiikkikasvatuksen taideintegraatiossa yhdistyvän kuvataiteen, sanataiteen sekä draaman. Musiikki voi olla esimerkiksi virittäjänä kuvan tekemiselle ja kuva taas musiikin kokemiselle. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa kuva voi virittää teemaan tai kuvan avulla voidaan kertoa omia ajatuksia, tunnelmia ja jatkaa samaa teemaa sitten musiikin kautta. Sanataide varhaisiän musiikkikasvatuksessa voi olla esimerkiksi omalla äänellä leikkimistä, soitinsatuja (joihin tuotetaan äänitehosteita), erilaisen satujen maailmaa, runojen kuuntelua, omien lorujen tai sadutuksen avulla keksintää sekä draama tai- ilmaisuleikkejä. Tämä kaikki edistää kielellistä kehitystä ja rikastuttaa omaa kieltä ja mielikuvitusta. (Mansikkakorpi, 2009, s. 14–17.)

Suunnittelin alussa, etten käytä musiikkiryhmässä taideintegraatiota työtapana siksi, etten tiennyt, kuinka moni pystyy tuottamaan itse puhetta. Tällöin kaikki eivät olisi voineet osallistua esimerkiksi omien ajatusten tai tunnelmien kertomiseen. En myöskään tiennyt ennalta, olisiko ryhmässäni pyörätuolissa istuvia tai minkälaisia fyysisiä rajoitteita liikkumiselle tai kehonosien liikuttamiselle olisi. Tällöin esimerkiksi tanssiminen tai maalaaminen ei olisi ollut kaikille mahdollista. Suunnittelin kuitenkin kokeilevani keksimiäni äänikortteja. Niissä oli pienimuotoista liikettä ja niiden äänet olivat sellaisia, mihin mahdollisesti puhevammaisempiinkin pystyisi osallistumaan. Äänikorteissa oli esimerkiksi haukotus, kynttilän puhallus, kissan naukaisu ja suden ulvonta, kylmän tunteen kuvaaminen liikkeellä ja äänellä sekä auton ääni. Suunnittelin myös kuljettavani parin ryhmäkerran tunnin kaarta eteenpäin kuvallisten korttien ja kuvallisen tarinan kautta. Suunnittelin käyttäväni musiikin kuuntelun ilmaisukeinoina voimistelunauhoja.

4 Musiikkipedagogin työmenetelmät kehitysvammaisten parissa

Kaikkonen (2013, s. 32–33) kirjoittaa siitä, kuinka musiikinopetuksen monipuoliset työtavat antavat keinoja opettaa ja huomioida erilainen osaaminen. Keskeistä tiedollisen saavutettavuuden kannalta on harjoitteiden monipuolisuus sekä monipuoliset työtavat (Kaikkonen, 2013, s. 32–33.) Tämän lisäksi tärkeässä roolissa ovat myös ohjaajan muut työmenetelmät. Kaski ym. (2012 s. 154–156) kirjoittavat osallistumisen mahdollistamisesta ja sen tukemisesta. Osallistumisen tukemisessa tulee ymmärtää kehitysvamman aiheuttamat rajoitteet ja liitännäisvammat sekä tehdä kaikki tarpeellinen niiden huomioonottamiseksi. (Kaski ym., 2012, s. 154–156.) Musiikkiryhmäkokeilussani oli tärkeää valita oikeanlaiset muut työmenetelmät, jotta pystyin mahdollistamaan jokaiselle kehitysvammaiselle osallistumisen toimintaan. Kommunikaatiomenetelmien lisäksi erilaiset apuvälineet soittamisessa olivat tarpeen. Yksi tutkimuskysymyksistäni oli, millaisia muita työmenetelmiä tarvittiin osallistumisen tukemiseksi. Aiemman työkokemukseni perusteella valitsin seuraavat menetelmät, joita käytin musiikkiryhmäkokeilussa osallistumisen tukena.

4.1 Kommunikaatiota tukevat menetelmät

Huuhtanen (2014, s. 15) toteaa tyypillisen kommunikoinnin muodon olevan puhuminen. Erilaisten syiden takia puheilmaisu olla puutteellista tai se voi puuttua kokonaan ja tällöin pyritään löytämään muu tapa viestien välittämiseen. Tällöin puhutaan puhetta tukevasta tai korvaavasta kommunikoinnista, joista käytetään lyhennettä AAC. Lyhenne tulee englanninkielisestä termistä Augmentative and Alternative Communication. Alternative Communication eli puhetta korvaavaa kommunikointia käytetään silloin, kun ihminen ei käytä puhetta kommunikoinnissaan, kun taas Augmentative communication eli puhetta tukevaa kommunikointia käytetään puheen ollessa epäselvää tai puutteellista. Kuva tai tukiviittoma auttaa viestin ymmärtämisessä muttei poissulje luonnollisten kommunikointikeinojen käyttöä. Luonnollisia kommunikointikeinoja ovat esimerkiksi katsekontakti, kehon asennot, ilmeet, eleet ja äännähdykset. (Huuhtanen, 2014, s. 15.)

Huuhtanen (2014, s. 58–62) toteaa kuvakommunikoinnissa olevan kyse kuvista rakennetuista viesteistä. Erilaisia kuvapankkeja ja kuvatyökaluja on Internetissä sekä ilmaisista kuvapankeista Papunet on hyvä vaihtoehto. Sen kuvatyökalulla voi tehdä erilaisia näyttötauluja ilmaisemaan viestejä sekä papunetissä on helposti saatavilla kuvia ja ne ovat hyvin muokattavissa tietokoneella. (Huuhtanen, 2014, s. 58–62.)

Huuhtanen (2014, s. 27–29) kirjoittaa viittomien olleen ensimmäinen ja edelleenkin valtaapitävä puhetta tukeva ja korvaava menetelmä Suomessa. Tukiviittomisella tarkoitetaan taasen viittomamerkkien käyttöä siten, että ne tukevat samanaikaisesti puhetta. Tukiviittomissa itse viittomakielen säännöt jäävät pois. (Huuhtanen, 2014, s. 27–29.) Papunetin (2020) mukaan tukiviittomat ovat yksittäisiä perusviittomia, jotka pohjautuvat viittomakieleen. Papunet määrittelee tukiviittomien ilmaisevan viestin kannalta keskeisimmät sanat, joita kutsutaan avainsanoiksi. (Papunet, 2020.)

4.2 Selkokieli

Käytin musiikkiryhmäkokeilussani edellisten kommunikointikeinojen lisäksi selkokieltä. Selkokeskuksen (2021b) mukaan selkokieli tarkoittaa sellaista kielen muotoa, joka on yleistä suomen kieltä ymmärrettävämpää ja luettavampaa kieltä. Selkokielen sisältö, sanasto ja rakenne on muokattu selvemmäksi ihmisille, joilla on vaikeuksia ymmärtää ja lukea yleiskieltä. (Selkokeskus, 2021b.)

Selkokeskuksen (2021a) mukaan selkopuheessa käytetään tavallisia puhekielen rakenteita ja vältetään vaikeampia käsitteitä. Esimerkiksi sana ”omatoiminen” sanotaan ”tehdä itse”. Tai sana ”havaita” sanotaan ”nähdä”. Selkopuhetilanteessa painotetaan lausuman pääasiaa ja puhutaan hieman tavallista puhe-rytmiä hitaammin. Puhetta voidaan tauottaa puhejaksojen välissä sekä puheen sävelkulku pyritään pitämään mahdollisimman luontevana. Matalia ääniä vältetään, koska ne kuuluvat korkeita ääniä heikommin. Sanat selitetään siinä yhteydessä, missä ne esiintyvät, eikä sen laajemmin tai pidemmälti. Puhetilanteessa huomioidaan ympäristön vaikutus: onko ympäristö rauhallinen tai onko siinä jotain, joka voi viedä puhekumppanin huomion muualle. Selkopuheessa annetaan aikaa sille, mitä puhekumppani yrittää sanoa. (Selkokeskus, 2021a.)

Selkokeskuksen (2021a) sivustoilla neuvotaan, kuinka opetustilanteessa, jossa oppilailla on kielellisiä vaikeuksia, tulee kiinnittää enemmän huomiota osallistumisen ilmapiiriin. Oppilaita tulisi kannustaa keskusteluun ja samalla harjoitellaan oman puheenvuoron ottamista ja muiden puheeseen reagoimista. (Selkokeskus, 2021a.) Kaikkonen ja Laes (2011, s. 10–11) toteavat myös hyvän vuorovaikutuksen olevan tärkeää opettaessa erityisryhmiä. Hyvän vuorovaikutuksen lisäksi on tunnistettava haasteet ja etsittävä niihin ratkaisuja, kuten kullekin oppijalle sopivia opetustapoja- ja välineitä. Nämä toimivat lähtökohtina opetusympäristön rakentamisessa. (Kaikkonen ja Laes, 2011, s. 10–11.)

4.3 Kuvionuottimenetelmä

Musiikkiryhmässäni käytin soittimia, joten kommunikoinnin tuen lisäksi pohdin soiton oppimista helpottavaa merkkikieltä. Kuvionuottimenetelmä on minulle ennestään tuttu menetelmä.

Hammelin ja Houriganin (2011, s. 83–90) mukaan musiikin kieltä voidaan värittää erilaisilla symboleilla. Kaikkosen ja Uusitalon (2012, s. 121) mukaan kuvionuotit ovat yleistä nuotinkirjoitusta korvaava menetelmä. Kuvionuotit on kehittänyt Kaarlo Uusitalo. Kaikkonen ja Uusitalo (2012, s. 121) toteavat, että kuvionuottien avulla on helppo oppia soittamaan sekä kuvionuoteista hyötyvät kaikki, joiden on vaikea tai mahdotonta oppia soittamaan tavallisen nuotinkirjoitusmenetelmän avulla. (Kaikkonen ja Uusitalo, 2012, s. 121.)

Kaikkonen ja Uusitalo (2012, s. 121) mainitsevat, että kuvionuoteissa nuotit merkitään konkreettisella tavalla niin, että jokaisella sävelellä on oma värinsä. Sen lisäksi jokaisella oktaavialalla on oma muotonsa. Muodot ovat tavallisia: ympyrä, neliö, kolmio ja risti. Värien käyttö on suosittu opetusmetodi erityiskasvatuksessa. Kuvionuoteista on helppo siirtyä perinteiseen nuottikuvaan. Kuvionuotit soveltuvat pianon, laattasoittimien, kanteleen, haitarin, kitaran, ukulelen, basson ja lyömäsoittimien opiskeluun. (Kaikkonen ym., 2012, s. 121.)

4.4 Muut soiton apuvälineet

Musiikkiryhmässäni oli keskivaikeasti kehitysvammaisia, joten varauduin siihen, että minulla oli kuvionuottimenetelmän lisäksi muitakin apuvälineitä. Käytin soittamisessa syömäpuikkoja ja alustoja. Syömäpuikkoja voi käyttää ns. lisäkäsinä, mikäli omat kädet eivät toimi halutulla tavalla. Syömäpuikoilla voi rummuttaa djembe-rumpuun ja syömäpuikoilla voi rummuttaa oman pyörätuolin käsinojiin. Syömäpuikkoja voi myös käyttää kielisoittimien soittamiseen lyömällä kielen päälle ja samalla painamalla toisella kädellä kieltä oikeasta kohdasta.

Tarpeeksi vahvaan alustaan voi kiinnittää ksylofonipalan/palat, jolloin sitä pystyy soittamaan myös sylissä. Ukulelea voi myös soittaa sylissä pitämällä sitä vaakatasossa. Näin musiikkiryhmässäni pyörätuolissa istuville ja liikuntarajoitteisille mahdollistui soittaminen.

5 Musiikkiryhmän toteutus

Toteutin musiikkiryhmäkokeilun yksityisessä asumisyksikössä. Kerroin opinnäytetyöni ideasta ja musiikkiryhmän perustamisesta asumisyksikön johtajalle sekä ilmoitin tutkimuksen tiedot sekä pyysin suostumuksen tutkimukseen (ks. liite 1). Kirjallisen suostumuksen saatuaani asumisyksikössä tiedotettiin asukkaille mahdollisuudesta osallistua musiikkiryhmään.

Osa asumisyksikön aikuisista kehitysvammaisista kiinnostui musiikkiryhmästä ja ilmoittautui siihen mukaan. Asumisyksikön vastaava ohjaaja toimi koko opinnäytetyöni ajan yhteyshenkilönä. Kaikille ryhmässä oleville kerrottiin, että jokainen ryhmäkerta tullaan videoimaan opinnäytetyön videohavainnointia varten. Jokaisella musiikkiryhmään osallistuvalla kehitysvammaisella henkilöllä täytyi olla kuvauslupa ennen osallistumistaan. Tietooni ei saatettu musiikkiryhmäläisistä muuta kuin se, että he olivat lievästi ja keskivaikeasti kehitysvammaisia aikuisia ja heitä oli ryhmässä alle kymmenen henkilöä. Musiikkiryhmäkerrat toteutettiin 18.7.-30.9.2022 välisenä aikana. Sen aikana pidin kahdeksan musiikkiryhmäkertaa mukaan lukien esitys.

Musiikkiryhmän tavoitteiden ja sisällön lisäksi valitsin niihin yhteensopivia teemoja, joihin tuntikerrat nojasivat. Yhdeksi teemaksi nousi ryhmäläisten toivelaulujen laulaminen ja soittaminen. Muita teemoja olivat ammatit sekä menossa olevan vuodenaika eli syksy. Ammatit valitsin siksi, että se on monelle tuttu aihe lähipiiristä tai päivätoimintakeskuksesta. Laulun teema sisälsi kosketuspintaa asioihin, mitkä olivat ryhmäläisille tuttuja. Ammattiteemaan liitin arvuutteluleikin ja tunnin kaari eteni ammasteista kertovien kuvien avulla. Kuvat löysin Alias-peleistä. Syksyteeman valitsin siksi, että se oli aisteilla havaittavissa oleva asia.

Syksyä varten otin ryhmäkerralle mukaan erilaisia syksyyn liittyviä, sitä havainnollistavia asioita, kuten sateenvarjo ja laminoidut puun lehdet.

Päädyin työkokemukseni perusteella siihen, että pidin saman alku- ja loppulaulun joka ryhmäkerralla. Alkulaulu kertoi, että musiikkiryhmän toiminta alkaa ja loppulaulu muistutti, että ryhmän toiminta oli loppumassa. Alkulauluna toimi Esa Lamposen säveltämä ja sanoittama laulu ”Kukahhan se täällä tänään on?” loppulauluna oli kansanlaulu ”Soittorasias”. Kaikki käytettäväksi valitsemani laulut ovat lopussa liitteenä (ks. liite 4.) Seuraavaksi kerron jokaisesta musiikkiryhmäkerrasta.

5.1 Onnistumisen kokemus perussykkeessä

Ensimmäisellä kerralla lauloimme ammattiteemaan liittyviä lastenlauluja ja soitimme perussykettä yhdessä djembe-rumpuja ja marakasseja käyttäen. Lisäksi tutustuimme yhden uuden laulun ensimmäiseen säkeistöön. Uusi laulu oli Ilkka Kuusiston säveltämä ”Ammatit”. Käytin varhaisiän musiikkikasvatuksen työtaivoista laulamista, liikettä ja soittamista. Musiikin elementeistä tutustuimme perussykkeeseen ja melodiaan.

Tavoitteenani oli arvioida heti ensimmäisellä kerralla, miten ryhmäläisillä oli perussyke hallussa sekä vahvistaa perussykkeen ymmärrystä. Tämä oli tärkeää tulevan yhteissoittamisen kannalta. Tavoitteenani oli varmistaa onnistumisen kokemus siten, että olin valinnut ammattilauluiksi helppoja, tuttuja lastenlaulukappaleita. Niihin oli kaikkien mahdollista osallistua.

Tunnin edettyä kävi ilmi, että ryhmäläisillä oli selkeä käsitys tuttujen laulujen perussykkeestä. Säestin lauluja ukulelellani ja poljin perussykettä maahan jalallani. Kaikki pysyivät laulun ajan yhteisessä sykkeessä. Annoin heti positiivista palautetta siitä, kuinka hienosti kaikki pysyivät rytmissä. Perussykkeen ymmärtämisen takia pystyin heti ensimmäisellä kerralla antamaan rytmitehtävän, jossa

kokeilimme soittaa djembe-rumpua kolmen neljäosanuotin verran vain tietyssä kohtaa laulua.

Loppulaulun jälkeen kiitin vielä jokaista osallistumisesta ryhmään ja taputimme itsellemme. Pyysin ryhmäläisiä pohtimaan omia toivelaulukappaleitaan seuraavalle kerralle. Ohjeistin myös ohjaajia asiasta.

5.2 Toiston tärkeys

Toisen ryhmäkerran teemana olivat edelleen ammatit muistin ja tuttuuden vuoksi, koska toisto on tärkeää oppimisen varmistamiseksi. Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoista käytin taideintegraatiota, laulamista, liikettä ja kuunte-
lua. Musiikin elementeistä tutustuimme muotoon ja dynamiikkaan sekä jatkoimme perussykkeen parissa.

Huomasin edellisellä kerralla, että suurin osa lauloi laulua, mutta hyvin hiljaa ja itseensä päin. Keksin ennen toista ryhmäkertaa ottaa käyttööni äänikortit. Halusin kaikkien ryhmäläisten tuottavan ääntä hieman voimakkaammin. Tämä oli tärkeää heidän esiintymistoiveensakin suhteen. Tämän lisäksi tavoitteena oli uuden ammattilaulun harjoittelu kuvatuon avulla. Kuuntelimme tämän ammatit-laulun nauhalta toiseen säkeistöön asti. Pyysin jokaista ryhmäläistä taputtamaan reisiin (neljäosasykettä) mallistani. Aloitimme lausumaan laulun sanoja kaikkien nähdessä samalla kuvat. Kävimme kappaletta läpi pariin kertaan tällä tavoin.

Tunnin aikana kehotin ja kannustin sanallisesti ryhmäläisiä mukaan laulamiseen. Kannustus auttoi osallistumisen lisäämisessä. Yksi ryhmäläinen osallistui lauluun taputtamalla. Lauloimme uutta laulua hitaassa tempossa pianon säestämänä. Toiston kautta ryhmäläiset uskaltoutuivat mukaan uuden laulun laulamiseen.

Koin, että ryhmäläiset olivat tällä kertaa väsyneempiä. Se näkyi ryhmäläisissä siten, että heillä oli vaikeutta seurata ja keskittyä tilanteeseen. Osa ryhmäläisistä alkoi liikuttelemaan kehonosiaan ja katse kierteli ympäristössä. Päätin siinä hetkessä, että poikkeen tuntisuunnitelmasta ja otan uuden laulun opetteluun jälkeen laululeikkejä. Näin sain ryhmäläisten vireystilaa mahdollisesti nostettua.

Lähdin vielä lopussa viemään ryhmäläisiä seuraavaan teemaan eli syksyyn. Aiemman työkokemukseni perusteella olin suunnitellut teemojen vaihtumisen asteittain. Aikaisemman teeman päälle vaihdetaan uutta vähitellen. Aloitin sen näyttämällä tavaroitani, jotka liittyivät syksyyn ja kerroin samalla, mitä syksyllä tarvitaan esimerkiksi sateella. Osallistin kysymyksillä ryhmäläisiä keskusteluun mukaan. Aloin tapailemaan Esa Lamposen ”Sataa sataa aina vaan” -kappaleen sanoja samalla taputtaen reisiin neljäsosasykettä. Kappaleen B-osassa heilutin käsiä pään yläpuolella puolelta toisella. Annoin tehtäväksi rummutella reisiin A-osassa ja B-osassa heilutella käsiä pään yläpuolella. Lauloin laulua säestäen pianolla. Tuin omalla pianokompilla neljäsosasykettä, jotta olisi helpompi rummuttaa reisiin A-osassa. Lopuksi oli loppulaulun vuoro, johon kaikki osallistuivat joko laululeikin liikkeillä tai laulamalla.

5.3 Soivien soittimien äärellä

Kolmannen ryhmäkerran tavoitteena oli melodiasoittimien soittaminen samassa sykkeessä sekä ryhmäläisen toivelaulun opettelu kuvatuen avulla. Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoista käytin soittoa, laulua sekä musiikin elementeistä jatkoimme perussykkeen parissa. Soittimina olivat ukulelet, ksylofonipalat sekä djemberumpu.

Jaoin ensimmäisen ukulelen ryhmäläiselle, ja näytin kuvionuottitarran kielen kohdan, mistä tulisi painaa ja miten toisella kädellä soitetaan. Huomasin siinä, että tämä ryhmäläinen on vasenkätinen. Käänsin ukulelen ja hän sai C-soinnun soimaan. Pari muuta ryhmäläistä oli seurannut, miten opastin ensimmäistä ryhmäläistä ukulelen soitossa ja jaettuani soittimet heille, he aloittivat soittamisen ilman

ohjeistusta. Kahdelle muulle annoin djembe-rummun. Yhdelle annoin ksylofonipalat, ja soitin niitä hänen kanssaan, koska huomasin edellisellä kerralla, ettei hän kyennyt ymmärtämisen takia itsenäiseen toimintaan vaan tarvitsi avustusta. Olimme piirimuodostelmassa ja otin hänen kanssaan yhdessä malleista kiinni ja avustin soittamisessa. Ksylofonipaloina minulla oli C- ja G- palat, joita ohjeistin soittamaan samaan aikaan. Laskin käyntiin perussykkeessä soittamisen ja se onnistui yllättävän hyvin. Aloin laulamaan samalla päälle itse muokkaamaani tuntemattoman tekijän laulua ”Yhdessä me ollaan vaan” C-duurissa. Sitten pysäytin merkistä soiton ja pyysin kaikkia kuuntelemaan yhden ryhmäläisen soittoa. Harjoitus vaikutti jännittävään ryhmäläisiä, kun kaikkien huomio kohdistui yhteen soittajaan kerrallaan. Kukin soitti lyhyen pätkän, noin kaksi neljän iskun tahtia ja jatkoin aina samalla laululla seuraavan vuoroon. Kannustin jokaista vuorollaan. Kaikki keskittyivät soittamiseensa ja vaikuttivat olevan innoissaan soittamisesta. Teimme toisen kierroksen niin, että vaihdoimme soittimia keskenään. Kolmannen kierroksen aloitin niin, ukulelet aloittivat neljäsosasykkeessä ja sen jälkeen mukaan tulivat djembe-rumpu, marakassit ja lopuksi ksylofonipalat. Soitimme lopuksi C-duurisointua samassa sykkeessä ja vaihdoin laulun heidän toivekappaleisiin C-duurissa ja osa tuli näidenkin lauluun mukaan. Soiton jälkeen pyysin kaikkia antamaan itselleen aplodit näin hienosta suorituksesta.

Aloitimme lopuksi uuden toivekappaleen ”Pieninä palasina” sanojen harjoittelun kuvatuella avulla. Säestin ukulelella laulua ja harjoittelimme ensimmäistä säkeistöä laulaen ja perussykettä reisiin ylläpitäen. Kaikki osallistuivat laulamiseen. Yksi henkilöistä rummutti perussykettä silmät kiinni ja lausui sanoja hyvin keskittyneesti. Vaikutti siltä, että hän todella keskittyi laulun omaksumiseen. Yksi henkilö laulamisen harjoittelun lopetettua heilutti käsiään innostuneen oloisena ja hymyili. Annoin kaikille positiivista palautetta hyvästä työskentelystä. Meillä oli jäljellä vielä lyhyt hetki ennen loppulaulua. Ryhmäläiset valitsivat kahdesta vaihtoehdosta ”Litsis lätsis” -laululeikin, johon kaikki osallistuivat liikkeillä ja laulaen.

5.4 Esitystä kohti

Juhlaesitys oli tulossa pian. Olin etukäteen päättänyt, että esitämme siellä ”Yhdessä me ollaan vaan”-kappaleen, jonka soittamisen rakennamme soitin kerrallaan sekä myös hiljennämme soitin kerrallaan. Lisäksi olin ajatellut, että laulamme joko ”Ammatit” - sekä ”Pieninä palasina” -laulun pianosäestykselläni.

Tämän kerran tavoitteena oli juhlaesityksen harjoittelu. Käytin varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoista soittoa ja laulua ja jatkoimme sointiväriin parissa. Käytössä oli sama soitinvälineistö kuin viime kerralla, sen lisäksi olin ottanut mukaani kellopelin ja laittanut siihen merkit teipillä, mihin kohtaa malleilla pitäisi osua. Olin pohtinut etukäteen, mitä sillä soitetaan ja mitä muilla melodiasoittimilla soitetaan. Pitäydyimme edelleen C-soinnussa. Ukulelella soitettiin sointua, ksylofoipaloilla C- ja G-palaa samanaikaisesti, djembe-rummuilla perussykettä, marakasseilla ja rytmimunalla (kahdeksasosia) ja kellopelillä kahta vierekkäistä terssiä vuoron perään neljäsosasykkeessä.

Aloitin ryhmäkerran siten, että jaoin kaikille soittimet. Tein soitinjon tällä kertaa sen perusteella, mitkä ovat kunkin fyysiset kyvyt pidellä soitinta ja tuottaa siitä tavoiteltua ääntä. Harjoittelimme soittimien soittoon mukaan tulemista sekä soiton lopettamista vuoro kerrallaan. Kaikki soittivat neljäsosasykkeessä. Ensin soittivat marakassit ja rytmimunat yhtä aikaa. Sitten mukaan tulivat djembe-rummut, ja seuraavaksi ksylofonipalat, kellopeli ja lopuksi ukulele. Harjoittelimme tätä soittoon liittymistä pariin kertaan ja annoin kannustavaa palautetta.

Suurin osa ryhmäläisistä ymmärsi, että oman soiton tuli jatkua toisenkin soiton aikana. Parin ryhmäläisen oli vaikea käsittää tätä. Tuin ohjetta osoittaen käsillä, milloin oli kunkin vuoro tulla soittamiseen mukaan. Näytin tukiviittomilla edellisille soittajille, että ”soitto jatkuu”. Harjoittelimme monta kierrosta. Myös ryhmäläiset ohjeistivat toisiaan, että ”nyt pitää soittaa”, jos joku heistä ei jatkanut soittamista.

Seuraavaksi harjoittelimme soiton lopettamista vuoro kerrallaan. Kokonaisuus alkoi sujumaan, ja olin todella innoissani. Pyysin kaikki antamaan aplodit itselleen. Pyysin tässä kohtaa jättämään soittimet syliin tai lattialle. Tämä olisi esiintymisessäkin järjestys, miten toimimme.

Aloitin suoraan "Ammatit"-laulun laulamisen ja osa ryhmäläisistä lähti tässä kohtaa mukaan, osa tuli lauluun myöhemmin mukaan. Kuvat olivat edessä valmiina tukena ja yritin artikuloida sanat mahdollisimman selkeästi. Osa kertoi kuulleen "Ammatit"-laulua ennen ryhmäkertaa.

Harjoittelimme vielä "Pieninä palasina" -laulua pianon säestyksellä. Osa oli kuunnellut tätä myös radiosta. Ryhmäläiset uskalsivat laulaa tässä vaiheessa voimakkaallakin äänellä. Toistimme laulua vielä moneen kertaan ja lopetimme ryhmäkerran loppulauluun.

5.5 Valmiina esiintymään?

Juhlaesityksessä käytin varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoista soittamista ja laulamista. Musiikin elementeistä syvennyimme sointiväriin ja perussykkeeseen.

Tulin asumisyksikköön paikalle puolitoista tuntia ennen juhlia. Juhlat olivat syksyteemaiset ja ne pidettiin ulkona asumisyksikön isolla terassilla. Juhlatilaisuuteen osallistuivat asumisyksikön johtaja ja ohjaajat, asukkaat sekä heidän omaisensa. Ohjelmassa oli ensin asumisyksikön johtajan puhe, meidän musiikkiryhmäläisten esitys sekä yhteinen ruokailu ja vapaata olemista omaisten kanssa.

Aurinko paistoi ja aloitin ryhmäkerran siitä, että katsoin kaikille tuolit terassille sekä toin soittimet valmiiksi paikoille. Katsoin, että istuisimme samoilla paikoilla kuin musiikkiryhmässä. Katsoin myös, että ryhmäläiset näkyivät yleisöön päin hyvin. Osa ryhmäläisistä tuli terassille jo valmiiksi sopimaamme aikaan, osaa

jännitti ja heitä sai houkutella mukaan. Kävin myös hakemassa yhden huoneestaan, hän oli erittäin iloinen asiasta. Hän luuli jostain syystä, ettei osallistuisi esitykseen. Kun olin saanut kaikki paikalle, kokeilimme esityksen alun kertaalleen läpi. Kannustin kaikkia iloisella ja innostuneella olemuksellani. Annoin sanallisesti positiivista palautetta, kuinka hyvin soittaminen menee. Kokeilimme myös laulaa toisesta laulusta alkua, jotta saimme ilmassa tuntuvaa jännitystä purettua.

Kun juhla alkoi, laskin yhteissoiton käyntiin. Kaikki istuivat samoilla paikoilla kuin viimeksi musiikkiryhmässä, ja soitto eteni samalla tavalla kuin olimme harjoitelleetkin. Kaikki uskalsivat soittaa omaa soitinta, hieman hiljempaa kuin musiikkiryhmässä, mutta kuitenkin soittivat. Saimme aloitettua sekä lopetettua soiton samalla tavoin, kuin olimme harjoitelleet.

Heti soittamisen perään näytin kädellä, mihin soittimet lasketaan ja kävin keräämässä osan soittimista kaikessa hiljaisuudessa. Näytin kädellä, että nyt nousetaan ylös ja näytin omasta hengityksestäni, milloin laulu lähtee käyntiin. Kaikki tämä meni todella soljuvasti. Toisen laulun kohdalla osa pystyi jo laulamaan rennommin. Meillä ei ollut mikkejä käytettävänä, mutta ääni kuului yllättävän hyvin videolta katsottuna.

Esityksemme kesti noin kahdeksan minuuttia kaiken kaikkiaan. Esityksen loputtua kaikki esiintyneet ryhmäläiset kumarsivat joko päällään tai koko kropallaan, niin kuin asiaan kuuluu. Saimme paljon taputuksia. Ryhmäläisten ilmeistä ja eleistä näkyi innostus, helpotus sekä usko itseensä. Omaiset olivat tyytyväisiä esitykseen. Esityksen jälkeen keräsin kaikki soittimet ja lähdin kotiin.

5.6 Ukulelet kaikille!

Kuudennen musiikkiryhmäkerran tavoitteena oli tarjota ukulelen soittoa kaikille. Teemana olivat lempilaulut. Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoista minulla

oli käytössä laulu, soitto, liike ja tutustuimme musiikin elementeistä muotoon ja sointiväriin.

Tällä kertaa meillä vaihtui asumisyksikön toiveesta musiikkiryhmän pitämipaikka. Tämä tuli minulle tietoon vasta, kun tulin paikalle. Ennen kuin pääsimme aloittamaan itse musiikkiryhmän, jouduin hieman järjestelemään tilaa, jotta pääsisimme piirimuodostelmaan istumaan. Tässä auttoivat myös asumisyksikön ohjaajat.

Aloitimme alkulaulun jälkeen yhden ryhmäläisen toivelaululeikin ”Aa ram samaa”. Kävimme sanat ja liikkeet hitaasti läpi. Tämä tuntui olevan monelle tuttu laululeikki. Kaikki osallistuivat tähän. Tein itse liikkeet hyvin isosti ja selkeästi ja sekä artikuloin sanat selkeästi.

Siirryimme seuraavaksi soittamiseen. Jaoin kaikille ukulelet ja otin osalle syömäpuikon tueksi, jotta soittaminen olisi helpompaa. He saivat syömäpuikkoa kieleen näpäyttämällä soinnun soimaan. Soittimissa oli merkitty kuvionuoteilla C-soinnun paikka. Osalle laitoin vielä tyynyn ukulelen alle, jotta soittoasento pyörätuolissa olisi parempi. Harjoittelimme C-soinnun soittamista yhteisessä sykkeessä. Kaikki soittivat hyvin keskittyneesti. Näytin kädellä ilmassa perussykettä.

Soittamisen jälkeen teimme erilaisia käsien rentoutus- ja venyttelyharjoituksia, joihin näytin mallin. Kannustin kaikkia osallistumaan, ja vaikka osa liikkeistä oli haastavampia, kaikki tekivät niitä omalla tavallaan. Lopuksi taputtelimme käsiä yhteen.

Aloitimme vielä tutustumisen yhteen toivekappaleeseen ”Kun kuuntelen Tomppaa”. Teimme sen liikkeen kautta. Instrumentaaliosassa piti tehdä käsillä ”tuulilasinyykijät” liikettä sykkeessä. Säkeistökohdassa taputettiin rintaa kädet ristissä neljäsosasykkeessä. Kertosäkeessä taputettiin käsiä yhteen neljäsosasyk-

keessä. Ryhmäläiset olivat innoissaan tekemisestä. Lopuksi lauloimme ja leikimme kahden muun ryhmäläisen lempilaululeikkiä ”Litsis- lätsis lätäkkö”. Lopeitimme perinteisesti loppulauluun.

5.7 Maalipensselit ja voimistelunauhat

Seitsemännen ryhmäkerran teemana oli tuttu syksy vuodenaika. Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoista käytin liikettä ja laulua. Musiikin elementeistä jatkoimme muodon parissa. Tavoitteena oli harjoitella viimekertaisen uuden toive-laulun melodiaa ja saada ymmärrys kappaleen sanoista. Kokeilin tällä kertaa tukiviittomia ja elekieltä kuvaamaan laulun pääsanoja. Meillä oli myös syksyyn liittyvä uusi kappale ”Sateen tanssi”, johon tutustuimme maalipensseleiden ja voimistelunauhojen avulla.

Aloitimme laulamalla alkulaulun ukuleleni säestyksellä. Suurin osa tuli lauluun mukaan ja osa osallistui liikkeen kautta taputtamalla perussykettä tai heiluttamalla päätä sykkeessä. Huomasin heti alussa, että osa vaikutti väsyneiltä, koska osan katse harhaili muualla ja keskittyminen yhteiseen toimintaan alkoi herpaantua. Yritin olla erityisen iloinen ja elehtiä innostavasti. Poikkesin tuntisuunnitelmasta ja ajattelin ottaa ”varalistastani” tähän kohtaan laululeikin, joka mahdollisesti nostaisi vireystilaa. Otin kassistani pöllöleulun, josta lähtee ääntä painettaessa. Kysyin, mikäs se tämä on ja painoin pöllöstä äänen päälle. Yksi ryhmäläinen, joka ei ollut kommunikoinut aiemmin puheella, sanoi omalla tavallaan pöllö. Saman tien lähdin viemään ”Pöllöäidin pesässä” -lauluun keksimääni leikkiä eteenpäin. Kaikki ottivat pyynnöstäni oikean käden eteen ja heiluttivat sitä sykkeessä, lauloin samaan aikaan laulua. Lauluun liittyi kaksi muutakin liikettä. Yksi ryhmäläinen yritti kovasti heiluttaa kättään, vaikka se oli fyysisesti hänelle haasteellista. Tämän jälkeen otin vielä tutun viime kerran laululeikin, ”Aa-ram saa”. Näyttäessäni mallia liikkeistä ja sanoessani sanat, kaikki tulivatkin jo mukaan.

Aloin viemään tuntia kohti syksyteemaa. Jaoin kaikille maalipensselit laulaen samalla ”Sateen tanssi” -laulua. Näytin laulamisen ohella, kuinka maalipensselillä

voi koskettaa omaa kämmenselkää. Kokeilimme maalipensselien lisäksi voimistelunauhoja. Lauloin samaan aikaan ”Sateen tanssi” -laulua. Annoin samalla kaikille voimistelunauhat ja autoin heiluttamaan niitä, mikäli heiluttamisessa oli haasteita. Tämä meni ihmeellisen sutjakasti. Seuraavaksi pyysin heiluttamaan voimistelunauhaa, kun kuulee oman voimistelunauhansa väriin. ”Sateen tanssi” -laulussa on sininen, keltainen, vihreä, valkoinen. Parilla ryhmäläisellä oli sama väri ja he heiluttivat hymyillen voimistelunauhaa samaan aikaan. Lauloin laulua ja ohjeistin katseellani ja pään nyökkäyksellä heiluttajien vuorot, mikäli niitä ei tehty itseohjautuvasti.

Tämän jälkeen jatkoimme viimekertaisen toivelaulun ”Kun kuuntelen Tomppaa” harjoittelua. Tukiviitoin pääsanat ja puhuin selkeästi lauseke kerrallaan. Osallistuminen näyttäytyi eri tavoin, osa lauloi, osa nyökkäsi päällään perussykkeessä. Lopetimme loppulauluun.

5.8 Toivelaulut

Kahdeksannen kerran teemana olivat toivekappaleet. Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoista käytin laulamista, taideintegraatiota sekä liikettä. Musiikin elementeistä syvennyimme kappaleiden melodiaan. Lopuksi sai kertoa vapaasti tunteita tästä musiikkiryhmästä. Kerroin heti alussa, että tänään oli viimeinen musiikkiryhmäkerta. Tämän jälkeen jatkoin alkulaululla.

Vein ryhmäkertaa eteenpäin tarinan ja kuvien avulla. Tarina kertoi miehestä, joka lähti metsäretkelle, jolla hän kohtasi eläimiä ja taikasoittimia. Yhtäkkiä alkoi satamaan ja lopuksi hän ratsasti ratsullaan takaisin kotiin. Tarina eteni niin, että näytin ensin kuvan ja tämän jälkeen kerroin selkopuheella ja tukiviittomin, että mitä tapahtui. Sitten lauloimme kuvaan liittämäni laulun. Osassa lauluista tukiviitoin niiden pääsanoja.

Ryhmäläiset lähtivät ensimmäiseen lauluun ”Kun kuuntelen Tomppaa” mukaan sanoen sanoja sieltä täältä tai heiluttaen itseänsä perussykkeessä. Osaa alkoi

naurattamaan kesken laulun. Tarina eteni ja sadelaulun kohdalla teimme A-osassa sadepisaroita sormenpäillä ympäri kehoa ja B-osassa sivelimme käsillä päästä alaspäin kehon ääriviivat. Ryhmäläiset lähtivät liikkeisiini mukaan. Pyysin seuraavaksi heitä tekemään sadepisaroita vuoron perään vain päähän, vatsaan ja kämmenselkään. Lauloin koko ajan mukana. Sitten kävin tekemässä sadepisaroita jokaisen kämmenelle. Seuraavaksi otimme ensimmäisen taikasoittimen eli maalipensselit, joilla sivelimme käteen. Pensselien kanssa työskentely toi hymyn ryhmäläisten kasvoille.

Seuraava taikasoitin oli marakassit. Kerroin tarinaa ja samalla jaoin kaikille marakassit. Kokeilimme soittaa yhdessä kolme iskua ja tauon yhteisessä sykkeessä ”Clap, clap song” -laulun mukaan. Kokeilimme myös suunnata marakassia ylös, alas, sivulle ja toiselle sivulle sykkeessä. Näytin koko ajan edessä mallia ja kannustin elävällä ja innostuneella olemuksellani kaikkia mukaan. Ryhmäläiset lähtivät innokkaasti mukaan. Eläimiä esiintyi tarinassa ja lauloimme ”Pöllö istui puussa” -laulun, ”Tuku tuku lampaitani”, ja ”Hummani hei”. Kaikki ryhmäläiset osallistuivat näiden laulujen laulamiseen. Laulujen jälkeen sanoin, että nyt matkamme alkaa päättymään ja samalla totesin, että musiikkiryhmä kanssani päättyy tänään.

Lauloimme loppulaulun ja virallinen musiikkiryhmä päättyi siihen. Kiitin kaikkia osallistumisesta ja kerroin, että minulla on ollut ilo musisoida heidän kanssaan. Lopulta ryhmäläiset lähtivät yksitellen tilasta ja toivotin kaikille hyvää loppuiltaa.

6 Opinnäytetyön tulokset

Opinnäytetyön käytännön osuus koostui kahdeksasta musiikkiryhmäkerrasta mukaan lukien juhlaesitys sekä yhdestä haastattelusta. Tutkimuksessa käytettiin aineistonkeruumenetelmänä videohavainnointia. Kaikki musiikkiryhmäkerrat videoitiin sekä haastattelu tallennettiin. Haastatteluun sain vastaavalta ohjaajalta kirjallisen suostumuksen (ks. liite 2.)

Aloitin tutkimuksen katsomalla videoituja musiikkiryhmäkertoja ja haastattelua. Haastatteluteemat olivat lähellä tutkimuskysymyksiäni (ks. liite 3). Kirjoitin joka ryhmäkerran auki kaikkine sanoineen. Tein näin myös haastattelun kohdalla. Katsoin videoita tunteja kiinnittäen huomiota yksityiskohtiin osallistumisen näkökulmasta. Seuravaksi kerron näistä havainnoistani ja haastattelun sisällöstä.

6.1 Osallistujien palaute ryhmästä

Videoista havainnoin ryhmäläisten antavan palautetta musiikkiryhmäkerroilla erilaisin tavoin. Ryhmäläiset esimerkiksi innostuivat osallistumaan lauluihin laulaen niitä voimakkaammalla äänellä tai heiluttaen jotain kehonosaa perussykkeessä. Toistojen kautta sekä muiden esimerkin nähtyään suurin osa uskaltautui mukaan toimintaan. Toiseksi viimeisellä kerralla yksi ryhmäläisistä uskaltautui ensimmäistä kertaa kokeilemaan ukulelea pyytäen tätä oma-aloitteisesti. Maalipensseleitä ja voimistelunauhoja käytettäessä suurin osa ryhmäläisistä hymyili.

Ryhmäläiset toivat esiin toiveitansa sekä omia jännityksen tuntemuksiaan esityksen suhteen. Yksi ryhmäläinen pyysi muita kuuntelemaan YouTubesta juhlassa esitettävää kappaletta ja ohjeisti ryhmäläisiä harjoittelemaan sitä omalla ajallaan. Toinen ryhmäläinen taas uskalsi puhua toisen ryhmäläisen puolesta, joka ei itse kyennyt tuottamaan puhetta.

Viimeisen ryhmäkerran loppuun ryhmäläiset jäivät tilaan ja yksi heistä kysyi minulta, milloin tämä musiikkiryhmä jatkuu ja voisinko alkaa pitämään asuntoloissa musiikkiryhmää. Hän jatkoi, että hän ”rehellisesti tykkää tästä musiikkikerhosta enemmän, kun tässä koko ajan lauletaan uusia lauluja ja leikitään musiikkileikkejä”.

6.2 Asumisyksikön vastaavan palaute ryhmästä

Haastattelin asumisyksikön vastaavaa etäyhteydellä Zoomin kautta 4.10.2022 liki tunnin ajan. Asumisyksikön vastaava oli kerännyt palautetta asukkailta ryhmän toiminnan sisällöstä. Haastattelussa kysyin ensimmäiseksi, minkälaista palautetta musiikkiryhmäläisiltä tuli kokonaisuudesta. Asumisyksikön vastaava ohjaaja kertoi, mitä asukkaat olivat pitäneet musiikkiryhmästä.

”Olivat tykänneet kovasti. Asukkailta tuli sitä tietoa, että oli kivoja kaikkia uusia juttuja. Ne soittimet oli olleet tosi mieluisia, ne mitä käytitte. Niin, ja oli ollut vaihtelua soittimissa. Se oli ollu kiva ja motivoiva juttu. Kokeiltiin vähän eri soittimia”

Kysyin haastattelussa, miten asukkaat kuvailivat ryhmätoimintaa ja mitä he kertoivat siitä. Vastaava ohjaaja kertoi, että asukkaat olivat pitäneet lauluista, joita lauloimme musiikkiryhmässä.

”He olivat tykänneet niistä lauluista, mitä oli ollu. Osa osasi kertoa niistä. Oli tuttuja ja uusia lauluja, sit oli niitä toiveita saaneet esittää. Kokonaisuudessa nämä kolme elementtiä oli. Aina vähän jotain uutta, sitten tuttua, ja toiveita. Sit tykkäsivät siitä ammattilaulusta ja soittimista”

Haastattelussa vastaava ohjaaja kertoi, että asukkaat olivat myös kokeneet opetustapani hyväksi ja ilmapiirin turvalliseksi.

”Hehän olivat tykänneet susta ja sun opetustavasta. Kehuivat kauheesti, kuinka Sanna on niin mukava ja sit siinä samalla ajattelin, et jännä juttu. Koska sähän olit alussa vieras heille. Ette ollu tuttuja ja sit ekasta kerrasta lähtien olivat kuitenkin, et joo haluan seuraavallekin kerralle. Koen, et oot saanut sellasen hyvän ja turvallisen fiiliksen luotua et halutaan tulla uudelleenkin. Sen kyllä aisti siitä. Esimerkiksi kun meillä oli se elojuhla, joka tuli aika nopeasti. Se, että he lähtivät avoimesti esiintymään tavallaan vieraan kanssa. Kun oletusarvohan ei ole, et välttämättä vieraamman ihmisen kanssa tämmöseen esitykseen lähdetään, mut lähtivät kuitenkin. Ja sehän se esitys meni hyvin. Seki ehkä osoittaa, että ryhmästä on tullu niin turvallinen, et uskallanpas tän Sannan kans lähtee esiintymään yleisölle näin nopean jälkeen.”

Haastattelussa asumisyksikön vastaava ohjaaja kertoi myös näkemyksistään, minkälaisia työmenetelmiä kehitysvammaisten aikuisten ryhmän ohjaamisessa tarvitaan.

”No kyl se on varmaan tärkeätä, et on jollain tavalla kehitysvammaiset ryhmänä tuttu, koska on just niitä kommunikoinnin haasteita puheen tuottamisessa tai että käyttää tukiviittomia apuna tai on päätöksen teon vaikeutta. Niin onhan ne sellasia, että ne on hyvä olla huomioituna et se on sellasta soljuvaa. Ja sit kun meidänkin asukaskunta on musikaalista, niin sit on hyvä et on huomioitu ne niiden toiveet. Et ottaa huomioon ne. Ja varmaan ihminen, joka lähtee tekemään tällaista, niin varmaan sillekin on tää asiakasryhmä mieluinen. Et kyllähän sen näkee. Et siihen tulee sillä fiiliksellä, et se on just se juttu.”

Vastaava ohjaaja puhui myös tavoitteellisuudesta ryhmän toiminnassa seuraavasti:

” Et toi esiintyminen olis varmaan sellanen...et näkisin et se vois jotenkin kuuluaki siihen aina kauden päätteeksi. Kun tiedän, kun oon kiertänyt noita muitakin yksikköjä, niin kyllä sellaset esiintymiset ovat olleet sellasia kohokohtia. Et on sellanen tavoitteellinen juttu, et tämä lauletaan sitten lopuksi juhlassa. Et toki on niitä, jotka ei halua esiintyä, eikä tarvikaan. Mut on paljon niitä innokkaita esiintyjä, ja heille olisi se mahdollisuus sit tarjota. Ei varmaan toimi ihan kaikkien ryhmien kanssa, etenkin jos on vaikeavammaisuutta. Mut sit ku porukas on tällasta parempitasoista porukkaa, ni silloin se varmaan motivoi enemmän, se esiintyminenkii.”

Haastattelussa keskustelimme lopuksi siitä, miten keskivaikeasti kehitysvammaiset tai he, joilla oli puhevamma, kokivat osallistumisen. Videolta oli haasteellisempaa havainnoida heidän kokemustaan. Toki pystyin havainnoimaan, milloin he osallistuivat esimerkiksi liikkeen kautta lauluihin tai osallistuivatko he soittoon. Halusin kuitenkin tietää, oliko osallistuminen heille mielekästä. Vastaava ohjaaja vastasi tähän seuraavasti:

”No me ollaan osallistumisen mittarina pidetty sitä, että lähtee ja saapuu paikalle ryhmään. Se kertoo siitä, että on ollut mielekästä. Yksi ryhmäläisistä ei esimerkiksi mene, jos ei tykkää ja lähtee helposti pois. Pohdittiin tämän ryhmäläisen kohdalla ohjaajien kanssa,

että hänen täytyy pitää tästä, koska halusi tulla ryhmätoimintaan mukaan eikä pyrkinyt pois siitä”

Esiintymisestä keskustelimme vielä sen verran, että vastaava ohjaaja kertoi yhden puhevammaisen ryhmäläisen arvostaneen mahdollisuutta päästä esiintymään, vaikka hän ei pystynyt osallistumaan laulamalla. Tarjosin hänelle soittajan roolin.

”Hän oli jättänyt ohjaajalle erikseen esityksen jälkeen viestin, jossa hän kertoi: oli kivaa se esiintyminen ja oli tärkeää se, kun mäkin pääsin mukaan”

6.3 Omat havaintoni videotallenteista

Videolta havainnoin, että ryhmäläiset osallistuivat soittoon sekä innostuivat soivien soittimien, kuten ukulelen soittamisesta toistojen kautta. Esimerkiksi yksi ryhmäläinen, joka ei halunnut soittaa muuta kuin marakassia tai rytmimunaa, kiinnostui kuudennella ryhmäkerralla ukulelen kokeilemisestä. Myös kolmannella ryhmäkerralla yksi ryhmäläisistä soitti tarkasti perussykettä djembe-rummulla ja painoi silmät kiinni välillä. Siitä tuli vaikutelma, että hän keskittyi soittamiseen. Huomasin myös innostuneita katseita neljännellä ryhmäkerralla, kun vaihtelimme ukuleleja ja sopraanolaattapaloja ja kaikki pääsivät kokeilemaan niitä. Myös muut konkreettiset tarvikkeet, kuten maalipensselit ja voimistelunauhut olivat mieluisia käyttää. Niiden käyttöön osallistuivat kaikki. Intoa oli liikuttaa välinettä laulun aikana, vaikka se olisi ollut fyysisesti haastavampaakin.

Osallistuminen uusiin lauluihin lisääntyi toistojen kautta. Ensin laulua harjoitettiin sykkeessä fraasi kerrallaan ja kuvatuena avulla. Tämän jälkeen laulua harjoitettiin tutustuen laulun melodiaan lauseke kerrallaan. Lisäksi laulua kuunneltiin kokonaisuutena nauhalta. Tämän jälkeen vielä laulettiin uudestaan. Pidempien toivelaulukappaleiden kohdalla laulua käytettiin siten, että sanoja toistettiin mallista ensin perussykkeessä lauseke kerrallaan sekä liikkeen kautta. Toistoja oli useampia ennen itse laulamista. Tuttuihin lauluihin ryhmäläiset lähtivät heti mukaan joko laulaen tai liikkeellä. Mikäli tämä ei ollut puhevammaisen takia mahdollista, siihen lähdettiin liikuttamalla päätä tai keinuttamalla itseään sen tahdissa.

Havainnoin videolta, että tutut laululeikit, kuten ”Aa ram sam saa”, ”Leipuri hiiva” ja ”Soittorasia” sekä toivelaulut olivat sellaisia, mihin kaikki lähtivät heti mukaan joko laulaen tai liikkeen kautta.

Jokaisen laulun kohdalla pidin yllä kehollani perussykettä, joko polkien jalalla maahan tai heiluttaen päätä sykkeessä. Tämä saattoi antaa raamit tutunkin laulun hahmottamiselle ja helpottaa samaan aikaan laulamista. Laulun muodolle antoi raamit myös liike. Liikettä käytettiin pidemmissä toivekappaleissa siten, että kappaleen eri osissa liikutettiin kehoa eri tavoin ja laululeikkeihin liittyivät tutut liikeosiot.

Soittamista käytettiin niin, että aloitettiin soittamaan perussykkeessä ja kaikille varmistettiin apuvälineiden tai soitinten eri asentojen kautta mahdollisuus soittamiseen. Soittamisessa autettiin tarvittaessa. Ryhmätilanteessa soittimia vaihdettiin sekä välillä sai tehdä itse valintoja, minkä soittimen haluaa.

Kuvionuottitarrat toimivat hyvänä apukeinona soittamisessa. Myös poikkeaminen totutusta soittimen soittoasennosta oli tarpeen ukulelen kohdalla. Sopraanolaattapalojen kiinnittäminen alustaan mahdollisesti pyörätuolissa istuvan soittamisen. Syömäpuikot taas auttoivat ukulelen sekä rummun soittamisessa, kun kädet olivat jäykemmät tai eivät toimineet halutulla tavalla.

Kommunikaatiomenetelmistä käytin eniten selkopuhetta ja tukiviittomia. Etenkin tukiviittomista oli haasteellisen käytöksen tilanteissa enemmän hyötyä kuin pelkästä puheesta. Esimerkiksi yhdellä musiikkiryhmäkerralla yksi ryhmäläisistä nousi paikaltaan kesken laulun ja käveli vierelleni seisomaan. Katsoin häneen ja näytin kerran jämäkästi tukiviittoman ”istu” ilman selkopuhetta. Hän meni takaisin omalle paikalleen ja jatkoimme laulamista. Käytin näitä myös tilanteissa, joissa minun piti viestittää keskivaikeasti puhevammaiselle ohje jämäkämmin. Esimerkiksi tilanteessa, missä yksi ryhmäläinen yritti mennä istumaan toiseen kiinni ja samalla koskettaa toista. Tässä havainnoin, ettei toinen pitänyt siitä. Sanoin selkopuheella ja tukiviittoin ”kielletty” -merkillä ja ”loppu” -merkillä ettei

hän saa jatkaa tätä käytöstä. Myös samalla ryhmäkerralla toinen ryhmäläinen yritti sivellä maalipensselillä toista ja taas käytin samoja tukiviittomamerkkejä.

Vuorovaikutuksessa käytin paljon positiivista pedagogiikkaa. Kannustin ja annoin positiivista vahvistusta. Huomioin ja sanoitin onnistumiset ääneen selkopuheella. Tätä positiivista vahvistusta ja kannustusta tarvittiin, jotta ryhmäläiset lähtivät toimintaan mukaan.

Tärkeänä seikkana havainnoin videolta oman innostavan ja leikillisen olemukseni. Oma innostuneisuus ja tunnetila tarttuivat ryhmäläisiin ja lisäsivät havainnointieni mukaan myös osallistumista. Opettajana olin jatkuvasti läsnä erilaisille tarpeille ja tuntemuksille sisällön suhteen. Huomasin videolta, että poikkesin tuntisuunnitelmistani jonkin verran. Vaihdoin suunnitelmaa siinä hetkessä, mikäli huomasin, että nyt tähän hetkeen tarvittaisiin jotain muuta, kuin se mitä olin suunnitellut. Usein tässä musiikkiryhmässä tarvittiin vireystilaa nostattavaa toimintaa. Olin intensiivisesti läsnä ja ajan tasalla koko ajan.

Tein musiikkiryhmässä pedagogisia valintoja. Huomaan, että tämä asia kokonaisuudessaan on kehittynyt opintojeni ja tämän musiikkiryhmäkokeilun aikana. Valitsin mihin käytökseen puutuin ja minkä annoin vain olla, jotta tunti etenisi soljuvasti ja positiivisessa tunneilmapiirissä. Esimerkiksi en puuttunut yhden ryhmäläisen itsekseen puhumiseen, koska ymmärsin sen olevan asia, johon hänen on vaikea vaikuttaa itse. Välillä tämä ryhmäläinen puhui sopimattomuuksia ja välillä toimintaan liittyviä asioita. Seisoin tunnin aikana useasti hänen vierellään, jotta hän tuli huomioiduksi muullakin kuin verbaalisella tavalla ja jotta hänkin tunsu kuuluvansa ryhmään. Yritin vahvistaa hänen positiivista käytöstään sen sijaan, että olisin keskeyttänyt muiden opetuksen ja kieltänyt häntä toistuvasti puhumasta. Aina kun hän puhui toimintaan liittyviä asioita, reagoin kuuntelemalla ja katsomalla häntä silmiin.

Havainnoin videolta, etten joissakin tilanteissa jäänyt vaatimaan sanallisesti asioita. Esimerkiksi yhden ryhmäläisen oli vaikea luopua ukulelesta soittimien vaih-

tamisen kohdalla ja ehdotettuani vaihtoa, hän kieltäytyi. Muistan videota katsoessani, että minulle tuli siinä kohtaa tunne, että nyt ei kannata tehdä tästä vaihtamisen vaikeudesta isompaa asiaa, niin vaihtaminen voisi onnistua itseltään. Tämä tietoinen valintani olla hiljaa ja keskittyä auttamaan pyörätuolissa olevien ryhmäläisten soittimien vaihtoa, johti siihen, että kyseinen ryhmäläinen lopulta ehdotti soittimensa vaihtoa.

Kehityin myös keskittymiseen tukemisen ohjaamisessa. Esimerkiksi musiikki-ryhmässä huomasin, että yhdellä ryhmäläisistä oli aina tarve puhua paljon ryhmäkertojen aikana. Annoin hänen kertoa minulle asioitaan jonkin aikaa ja lopulta siirsin huomion lempeästi takaisin musisointiin, koska olimme ohjatussa toiminnassa ja jotta muiden keskittyminen itse asiaan ei katoaisi.

Toiseksi viimeisellä kerralla päätin tukea keskittymistä niin, että otin alkulaulun jälkeen lyhyen kuulumistenvaihtokierroksen. Päädyin tähän ratkaisuun, koska huomasin heti musiikkiryhmän alussa, että yksi ryhmäläisistä yritti kertoa toiselle ryhmäläiselle tukiviittomin asiaansa. Ajattelin siinä tilanteessa, että tämä asia on selkeästi niin tärkeä, että se pitää huomioida, jotta keskittymistä voi tapahtua lopputunnin ajan. Tämä ryhmäläinen sai aloittaa kuulumistenvaihtokierroksen, ja hän kertoi tukiviittomien ja eleiden avulla, että hänellä on käsi kipeä. Lohdutin häntä, viitoitin ja kommunikoin selkopuheella, että ehkä laulaminen auttaa tähän. Hän pystyi keskittymään lopputunnin ajan toimintaan.

Pohdinta

Musiikkiryhmän toteuttamiseksi tarvitsin taustatietoutta kehitysvammaisuudesta, heidän ymmärryksestään ja oppimisestaan. Tiedonkeruusta oli hyötyä pohditiessa musiikkiryhmäkokeilun tavoitteita, sisältöä sekä työmenetelmiä. Myös jatkuva oman työn reflektointi ryhmäkertojen välissä oli oleellinen osa seuraavan ryhmäkerran tarkempaa suunnittelua ja toteuttamista.

Videohavainnointi oli mielestäni luotettava ja hyvä tutkimusmenetelmä. Videoon pystyi aina palaamaan uudestaan ja joka kerta sitä katsoessa siitä havainnoi asioita tarkemmin. Videolta pystyi arvioimaan ja havainnoimaan omaa ohjaamista ja opettajuutta. Sain varmuutta siitä, mikä omassa opettajuudessa on jo tarpeeksi hyvää.

Videoita voisi myös lähteä tutkimaan toisesta näkökulmasta. Huhtinen-Hildén ja Isola (2020, s. 1) ovat luoneet havainnointimallin luovan ryhmätoiminnan vaikutusten todentamiseksi. Tätä havainnointimallia käyttäen voisi tutkia videoilta ryhmätoiminnan vuorovaikutusta. Mitä ryhmätoiminnassa tapahtuu sekä havainnoida, mitkä ovat ohjaustilanteen ammatilliset keinot, joilla tuetaan osallistumista ryhmätoiminnan näkökulmasta. Mikäli tutkimusta jatkaisi havainnointimallia käyttäen, voisi sillä todentaa kulttuurihyvinvointiin liittyviä vaikutuksia. (Huhtinen-Hildén & Isola, 2020, s. 1.)

Tutkimuskysymykseni olivat: Minkälainen musiikillinen sisältö innostaa osallistumaan? Miten varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja käytetään? Yhteenvedona voi todeta, että tutut laululeikit ja toivelaulut sekä erilaisten soittimien kokeilun mahdollistaminen kaikille ryhmäläisille innostivat eniten osallistumiseen. Musiikkikasvatuksen työtavoista eniten käytettiin laulua, liikettä sekä soittoa toistojen kautta perussykkeessä, kuvatuena ja apuvälineiden avulla. Muista osallistumisen tuen tavoista käytin kommunikointimenetelmiä, kuvionuottimenetelmää sekä positiivista pedagogiikkaa.

Tästä tutkimuksesta voivat hyötyä muut varhaisiän musiikkikasvattajat, joilla on kehitysvammaisia musiikkiryhmässään. Tuntisisältöjäni sekä opinnäytetyöni tietoutta voisi mahdollisesti hyödyntää omassa ryhmässä. Videohavainnointistani sekä pedagogisista ratkaisuistani voi poimia vinkkejä kehitysvammaisten musiikkiryhmään.

Musiikkiryhmän ohjaaminen ja opetus oli itsessään antoisa kokemus ja yllätyin siitä, miten pystyin lukemaan tilanteita ja tekemään pedagogisia valintoja sekä huomioimaan monta asiaa samanaikaisesti. Oli hienoa nähdä, kuinka jokainen

ryhmäläinen yritti parhaansa, kun välineet olivat sopivat. Heidän keskinäinen vuorovaikutuksensa oli osallistumista lisäävää, koska he kunnioittivat ja kannustivat toisiaan joka ryhmäkerralla. Oli myös hyödyllistä, että minulla oli ennestään jonkin verran kokemusta kehitysvammaisten kanssa toimimisesta sekä kommunikaatiomenetelmien käytöstä.

Välillä oli vaikea ylläpitää innostunutta ja ilmeikästä olemusta, mikäli oma viireystila oli matalammalla. Varhaisiän musiikinopetuksessa lapset ovat luonnostaan innostuneita sekä lähtevät mukaan tarinoihin ja lauluihin aika helposti, jos olet suunnitellut mielenkiintoista ohjelmaa. Tämä lisää omassa itsessäänkin innostusta. Aikuiset kehitysvammaiset ovat hieman passiivisempia vuorovaikutuksessa. Heitä täytyy houkutella mukaan omalla innostuneella esimerkillään. Tällöin he kyllä innostuvat tekemään ja toimimaan. Opin myös tämän musiikkiryhmäkokeilun aikana, että vaikka innostuneisuuden ylläpitäminen omassa olemuksessa on välillä haastavaa, on se silti tärkeää, jotta ryhmäläisten innostus osallistumiseen ja uuden oppimiseen säilyy.

Lähteet

Hammel, A. & Hourigan, R. (2011). Teaching music to students with special needs. Oxford: University Press.

Huhtinen-Hildén, L. & Isola, A. (2020). *Systemaattisista havainnoista vaikutusten todentamiseen: havainnointimalli luovaan ryhmätoimintaan*. Tutkimuksesta tiiviisti 37/2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

Huhtanen, K. (toim.). (2014). Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimetelmät Suomessa. Kouvola: PackageMedia.

Ikonen, O. (1999). Kehitysvammaisten opetus: mitä ja miten. Kehitysvammaliitto ry. Helsinki: Hakapaino oy

Kaikkonen, M. (2009). Erityismusiikkikasvatus. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen, & L. Väkevä (toim.), *Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen* (s. 203–218). Vaasa: Ykkös-offset Oy.

Kaikkonen, M. & Laes, T. (2011). Musiikki kuuluu kaikille. Erityismusiikkikasvatuksen käsikirja. Erityismusiikkikasvatus edistää oppimisen tasa-arvoa. Latvia: SIA E-FORMA.

Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. (2012). Kuvionuotit 1. Kehitysvammaliitto Ry.

Kaikkonen, M. (2013). Kohti inklusiivista musiikinopetusta. Teoksessa P. Jordan-Kilkki, E. Kauppinen & E. Viitasalo- Korolainen (toim.) *Musiikkipedagogin*

käsikirja: vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa (s.28–36). Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy

Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. (2009). Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.

Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. (2012). Kehitysvammaisuus. Helsinki: Sanoma Pro.

Krokkfors, M. (2017). Laulaminen. Teoksessa A. Lindeberg-Piiroinen & I. Ruokonen(toim.), *Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja* (s. 144-161).Tallinna: Paino Printall.

Leppäniemi, M. & Hepola, J. (2019). Asiakkaan osallistuminen: käsite ja mittamisen haasteet. Teoksessa V. Luoma-Aho, & K. Pekkala (toim.), *Osallistava viestintä* (s.132–145). <http://hdl.handle.net/10138/302465>

Leskisenoja, E. (2017). Positiivisen pedagogiikan työkalupakki. Juva: Bookwell Digital.

Lindeberg-Piiroinen, A. & Alho, E. (2017). Musiikin kuuntelu. Teoksessa A. Lindeberg-Piiroinen & I. Ruokonen(toim.), *Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja* (s. 179-212).Tallinna: Paino Printall.

Malm, M., Matero, M., Repo, M. & Talvela, E-L. (2004). Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Helsinki: WSOY.

Mansikkakorpi, H. (2009). Taideingraatio varhaisiän musiikkikasvatuksessa: taideintegraation tarkastelua "Taidemuskari"-opetuskokeilun kautta. [pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-200910133975>

Nivala, E. & Rynänen, S. (2013). Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. *Sosiaalipedagoginen Aikakauskirja*, 14, 9–41.

<https://doi.org/10.30675/sa.122317>

Opetushallitus (2023). Musiikki taiteen perusopetuksessa. Varhaisiän musiikkikasvatus. Haettu 20.02.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/musiikki-taiteen-perusopetuksessa-2017>

Papunet (2020). Tukiviittomat kommunikoinnissa. Haettu 21.02.2023 osoitteesta <https://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommunikoinnissa>

Selkokeskus (2021a) Selkokieli. Näin puhut selkokieltä. Haettu 21.02. 2023 osoitteesta <https://selkokeskus.fi/selkokieli/nain-puhut-selkokielta/>

Selkokeskus. (2021b). Selkokielen määritelmä. Haettu 22.02.2023 osoitteesta <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokielen-maaritelma/>

Seppänen, E. Lindeberg-Piiroinen, A. & Tarvonen L. (2017). Soittaminen. Teoksessa A. Lindeberg-Piiroinen & I. Ruokonen(toim.), *Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja* (s. 213–272). Tallinna: Paino Printall.

Seppänen, E. Tarvonen, L.& Lindeberg-Piiroinen A. (2017). Musiikkiliikunta. Teoksessa A. Lindeberg-Piiroinen & I. Ruokonen(toim.), *Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja* (s. 273-304).Tallinna: Paino Printall.

Trogen, T. (2020). Positiivinen kasvatus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

LIITTEET

Liite 1. Metropolian tutkimuksen suostumuksen lomake asumisyksiköä varten

Tutkimuksen nimi: Aikuisten kehitysvammaisten musiikkitoiminnan ohjaajan työtapojen arviointi

Tässä tutkimuksessa tutkitaan varhaisiän musiikkikasvatustyötapojen soveltamista aikuisten kehitysvammaisten musiikkituokioiden toteuttamisessa.

Tutkimus toteutetaan siten, että kahdeksan musiikkiryhmäkertaa videoidaan 18.7.2022- 30.9.2022 välisenä aikana. Tähän kahdeksaan kertaan sisältyy myös juhlien esityksen videointi.

Videot tallennetaan Metropolian tietoturvaliselle verkkolevyasemalle.

Videota ei julkaista eikä nimenne tai kuvanne tule esiin opinnäytetyössä.

Tutkimuksen toteuttaja:

Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy,
Musiikkipedagogiopiskelija Sanna Kulmala

Mut, Lehtori Annu Tuovila

Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy / yksikkö

Minua, henkilö X _____ on pyydetty osallistumaan yllämainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on selvittää varhaisiän musiikkikasvatuksellisten työtapojen soveltuvuutta aikuisten kehitysvammaisten musiikitoimintaan sekä tuottaa samalla lisätietoutta aikuisten kehitysvammaisten musiikkikasvatukseen.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen.

Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiini ja suostumukseni peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen. Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

_____, _____, _____, _____

Allekirjoitus:

_____

Nimenselvennys:

_____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

Liite 2. Metropolian tutkimuksen suostumuslomake haastattelua varten

Tutkimuksen nimi: Aikuisten kehitysvammaisten musiikkitoiminnan ohjaajan työtapojen arviointi

Tässä tutkimuksessa tutkitaan varhaisiän musiikkikasvatustyötapojen soveltamista aikuisten kehitysvammaisten musiikkituokioiden toteuttamisessa. Asumisyksikön vastaavan ohjaajan kanssa pidetään haastattelu ajalla 4.10-17.10, joka nauhoitetaan haastattelun litterointia varten. Nauhoitetun keskustelun kuuntelevat Sanna Kulmala ja hänen opinnäytetyötään Metropolissa ohjaava lehtori Annu Tuovila.

Tutkimuksen toteuttaja:

Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy,

Musiikkipedagogiopiskelija Sanna Kulmala

Mut, Lehtori Annu Tuovila

Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy / yksikkö

Minua, vastaavaa ohjaajaa X _____ on pyydetty osallistumaan yllämainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on selvittää varhaisiän musiikkikasvatuksellisten työtapojen soveltuvuutta aikuisten kehitysvammaisten musiikkitoimintaan sekä tuottaa samalla lisätietoutta aikuisten kehitysvammaisten musiikkikasvatukseen.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen.

Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen. Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumukseni peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen. Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

_____ , _____ . _____ . _____

Allekirjoitus:

_____

Nimenselvennys:

_____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

Liite 3. Haastattelun teemat

1. Musiikkiryhmäläisten palaute ryhmästä
  - Minkälaista palautetta musiikkiryhmäläisiltä tuli?

2. Musiikkiryhmätuntien sisältö ja varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat
  - Miten ryhmäläiset kuvailivat ryhmätoimintaa?

3. Musiikkipedagogin muut työmenetelmät
  - Minkälaisia ominaisuuksia ajattelet tällaisen ryhmän ohjaajan tarvitsevan?

4. Osallistumisen kokemus
  - Oli vaikea tietää, mitä mieltä olivat kehitysvammaiset, jotka eivät puhuneet. Pohdin miten voin tietää, pitivätkö he musiikkiryhmän sisällöstä. Mitä olet tästä mieltä?

Liite 4. Musiikkiryhmän laulut

Tutut laulut:

Pikku posteljooni (kansanlaulu)

Kapteeni (kansanlaulu)

Pieni Nokipoika (kansanlaulu)

Elonkorjuu (Unkarilainen kansansävelmä)

Liike-, leikki- ja soittolaulut

Litsis lätsis lätäkkö (Kyösti Salmijärvi)

Aa ram sam saa (Marokkolainen lastenlaululeikki)

Sahhaa sahhaa (kansanlaulu)

Sataa, sataa aina vaan (Esa Lamponen)

Sateen tanssi (Lastenmusiikkiorkesteri Ammuu!)

Pöllöäidin pesässä (Lastenmusiikkiorkesteri Ammuu!)

The clap clap song (The Klaxons)

Yhdessä me ollaan vaan (tuntematon, muokattu itse)

Toivelaulut:

Maijal oli karitsa (kansanlaulu)

Piippolan vaari (tuntematon)

Kun kuuntelen Tomppaa (Esa Nieminen)

aa ram sam saa (Marokkolainen lastenlaululeikki)

Litsis lätsis lätäkkö (Kyösti Salmijärvi)

Pieninä palasina (Rami Alanko, Jussi Raunio)

Pöllö-rock (Yrjö Mattila, Matti Kontio)

Tuku tuku lampaitani (Olli Suolahti)

Hummani hei (Tapio Rautavaara)